

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Damjan Majkić

ŠIRJENJE VIRUSA HIV IN HOMOSEKSUALNA
SKUPNOST

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Damjan Majkić

Mentorica: asist. dr. Metka Mencin-Čeplak

ŠIRJENJE VIRUSA HIV IN HOMOSEKSUALNA
SKUPNOST

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

ŠIRJENJE VIRUSA HIV IN HOMOSEKSUALNA SKUPNOST

Aids ni le smrtonosna bolezen, ampak je tudi družbena. V diplomskem delu analiziram medijsko poročanje o aidsu in odziv homoseksualcev na tragično epidemijo. Ena izmed ključnih vlog medijev je reprezentacija in tako med drugim reprezentacija homoseksualcev. V začetku epidemije so mediji aids ignorirali, ker bi to pomenilo izpostavljanje homoseksualnosti in spolnosti v konzervativnih časih predsedovanja Ronalda Reagana. Zato je gejevska skupnost ustanovila organizacije in aktivizem s katerim je hotela zaustaviti širjenje bolezni. Sčasoma so bili tudi mediji primorani poročati o epidemiji, saj je bila nevarnost širjenja okužb prevelika. O homoseksualnosti se je tako končno začelo govoriti, LGBT gibanje pa je pridobilo veliko spoštovanja zaradi truda pri preventivi proti okužbi z virusom HIV. V tistem času je veliko javnih oseb razkrilo svojo homoseksualnost, kar je tudi pripomoglo k večji toleranci do LGBT skupnosti. Hkrati se je gejevska skupnost prestrukturirala in dokazala, da se je zmožna boriti tako proti diskriminaciji kot tudi proti smrtonosni bolezni. Vendar pa zdaj, ko je aids postal bolezen Afrike, tudi homoseksualci opuščajo svoje vrednote o varnem seksu, kar zna povzročiti katastrofalne posledice, saj zdravila še vedno ni.

Ključne besede: aids, homoseksualnost, mediji, preventiva

THE SPREAD OF THE HIV VIRUS AND THE HOMOSEXUAL COMMUNITY

Aids is not only a deadly disease but its also a social one. In my diploma, I analyze the media's coverage of aids and the response of the homosexual community to the tragic epidemic. One of the key roles of media is representation and thus the representation of homosexuals. At the beginning of the epidemic the media has ignored the disease because that would mean exposing homosexuals and sexuality in the conservative times of Ronald Reagan. Therefore the gay society established new organizations and activism to prevent the disease from spreading. Eventually the media had to report about the epidemic, because of the danger of a spreading virus. Finally people started talking about homosexuality, and the LGBT movement got a lot of respect because of their efforts to prevent the spreading of the HIV virus. In that time a lot of public figures exposed their homosexuality, witch also resulted in wider tolerance towards the LGBT society. At the same time the gay community changed their values and proved that it is capable of fighting discrimination as well as a deadly disease. Now that aids has become »another African disease« homosexuals started to give up on their safe sex values, wich can lead to a catastrophe, since the cure has stil not been discovered.

Key words: aids, homosexuality, the media, prevention

KAZALO

UVOD	5
1. ZGODOVINA PANDEMIJE	7
1.1 AIDS: »BOLEZEN HOMOSEKSUALCEV«	8
1.2 GEJEVSKI AKTIVIZEM IN AIDS	11
2. MEDIJSKE REPREZENTACIJE (do konca osemdesetih let 20. stoletja)	14
2.1 POJAV EPIDEMIJE AIDSA IN REPREZENTACIJE HOMOSEKSUALNOSTI	16
2.2 BOJ ZA MEDIJSKO POZORNOST	19
2.3 ROCK HUDSON IN PREBOJ NA PRVE STRANI	21
2.4 GEJEVSKI TISK	25
2.5 AIDS IN HOMOSEKSUALNOST V SLOVENSKIH MEDIJIH	27
3. MEDIJSKE REPREZENTACIJE AIDSA V DEVETDESETIH	29
3.1 AIDS V TISKANIH MEDIJIH	29
3.2 TELEVIZIJA	32
3.3 FILM	35
3.4 PORNOGRAFIJA	38
4. GEJEVSKA GIBANJA	40
4.1 NOVO POLJE POLITIČNEGA DELOVANJA	42
4.2 ORGANIZACIJE	43
4.2.1 GAY MEN'S HEALTH CHRISIS	43
4.2.2 GLAAD	45
4.2.3 ACT UP	46
4.3 USPEH IN OČITKI V ŠE NEDOKONČANI BITKI	47
5. PREVENTIVA	48
5.1 STRATEGIJE	49
5.1.1 ABSTINENCA	49
5.1.2 IZOBRAŽEVANJE	51
5.1.3 »PEER« PREVENTIVA	52
5.1.4 PREVENTIVA IN SEKSUALNA KOPALIŠČA (BATHHOUSES).....	53
5.2 NEHOMOGENA GEJEVSKA POPULACIJA	55
5.4 UČINKI TEORIJ ZAROTE	59
5.5 AIDS IN HOMOSEKSUALNOST V SLOVENIJI	60
6. ZAKLJUČEK	61
LITERATURA	64

UVOD

»Če ukradeš idejo eni osebi, potem je to plagiatorstvo; če ukradeš ideje več ljudem, je to raziskava.« Wilson Mizner¹

Aids² je bolezen, ki odpira cel niz novih moralnih vprašanj in izzivov. Najprej je pretresel ZDA in potem sprožil moralno paniko na svetovni ravni. V 25 letih je zaradi te bolezni umrlo 25 milijonov ljudi. Miljon na leto torej, hkrati pa še 40 milijonov okuženih čaka na svoj doprinos k stopnji smrtnosti. Aids je sindrom oz. skupek bolezenskih znakov in simptomov, do katerega pride, ko se preko določenih telesnih tekočin, kot so kri, sperma, nožnični izcedek, predsemenska tekočina ali materino mleko, okužimo z virusom HIV³ in potem po večletni inkubacijski dobi stopimo v njegove krute kremplje, ko je imunski sistem že tako oslavljen, da se ne more upirati niti najmanjšim bakterijam, ki nas obkrožajo, kar povzroči intenzivna glivična obolenja, inkontinenco in madeže po celem telesu, nekakšno ožigosanje »kužnega devianta«. Nato nastopi kaposijev sarkom (redka vrsta raka) ali kakšna bakterijska pljučnica, ki že tako presušeno oslABLJENO telo dokončno zmaliči (glej Wikipedija 2007). Zdravila za aids kljub obljubam⁴ še vedno ni. Trenutno obstaja le koktajl zdravil, ki nekako krepi imunski sistem in daljša inkubacijsko dobo.

Tako kot so to krivično počele politične oblasti in mediji, se bom v diplomski nalogi tudi sam omejil na določeno populacijo – prednost bom dal t.i. grešnim kozlom-homoseksualcem in se usmeril v raziskovanje aidsa kot temelja sodobne gejevske identitete. Za raziskovanje nameravam uporabiti neempirične raziskovalne metode komparativne analize sekundarnih virov, tako tuje kot tudi slovenske literature.

---

¹ Wikipedia 2007i.

² Acquired Immuno Deficiency Syndrome – sindrom pridobljene imunske pomanjkljivosti.

³ HIV (Humani Immunodeficientni Virus) ali virus humane imunske pomanjkljivosti.

⁴ Julija 1996 je dr. David Ho naznanil, da se bliža k odkritju zdravila, ki bo popolnoma izbrisalo virus HIV iz telesa, a je moral to novico kmalu zanikati.

Aids velja za prvo medijsko bolezen, saj je nastal v razcvetu medijev, zato bodo velik del diplomske naloge predstavljale analize medijskih poročil o t.i. kugi 20. stoletja, s katerimi bom skušal ugotoviti, zakaj se aids še vedno dojema predvsem kot bolezen homoseksualcev.

Osredotočil se bom predvsem na gejevske skupnosti, politiko in medije v ZDA, ki so v vrtincu površnih izjav in političnih interesov sprožili moralno paniko, ki se je razširila tudi v Evropo, čeprav manj očitno oziroma radikalno kot v ZDA. Ugotovitve bom primerjal še s podatki o Sloveniji, kjer med prijavljenimi primeri okužb z virusom HIV prevladujejo homoseksualci. Moji izhodiščni tezi sta naslednji:

1. Prevladujoče medijske podobe so po pojavu aidsa homoseksualce⁵ zreducirale na grešnega kozla in žrtev.
2. Pojav aidsa je vzpodbudil mobilizacijo gejevske subkulture.

V nadaljevanju vas čaka kolaž intelektualnih misli in ugotovitev raziskovalcev in akademikov, odišavljen z lastnimi analizami, razmišljanji in občasnim stripovsko ustvarjalnim izlivom.

---

⁵ V diplomski bom uporabljal oba izraza: gej in homoseksualec. Izraz homoseksualec bom uporabljal ko bom opisoval vse moške s homoseksualnimi nagnjenji (npr. aids kot bolezen homoseksualcev). Izraz gej se nanaša na življenjski stil, tako da bom z njim opisoval moške ki so razkriti in del te »subkulture« (npr. gejevsko gibanje, gejevski aktivisti, gejevska kultura).

1. ZGODOVINA PANDEMIJE

»Aids ni le božja kazen za homoseksualce, je božja kazen za družbo, ki tolerira homoseksualnost.« Jerry⁶ Fallwell⁷

Bolezni so več kot le biološki fenomen ali individualne katastrofe, so tudi družbeni dogodki. Najpomembnejši dejavnik v družbenem kontekstu je način prenosa bolezni, ki lahko povzroči močno stigmatizacijo bolezni in obolelih (glej Doka 1997: xiv). Po Goffmanu predstavlja stigma tisti dodatek ali pomanjkljivost posameznika, oziroma kakršnokoli obliko njegovega obnašanja, ki se ne sklada z družbenimi standardi določene družbe v določenem času (glej Goffman, 1981: 15). Neozdravljivost in način prenašanja bolezni sta pri aidsu glavni vir stigmatizacije (podobno kot pri drugih boleznih): aids se praviloma povezuje z deviantnim obnašanjem – z že tako stigmatiziranimi spolnimi praksami in intravenoznim uživanjem drog.

Med stigmatizirane bolezni so se v zgodovini človeštva že uvrščale bolezni kot so sifilis, gobavost in celo rak. Te bolezni niso povzročile kolektivne pogube kot epidemiološke, a so bile zaradi moralnega obsojanja množic vseeno pospremljene z agonijo, bolečino in izolacijo bolnih (glej Doka 1997: xv).

Način prenašanja, zdravljenja in preprečevanja bolezni je pod močnim vplivom širših družbenih razsežnosti, tudi političnih in ideoloških. Pojav novih bolezni bo verjetno spreminjal družbene institucije in tudi družbo samo po sebi. Zgodovina bolezni je zgodovina iskanja črne ovce, skupine, ki se ji pripiše krivdo. V srednjeveških časih so kugo povezovali z moralno nesnago in v Evropi so med leti 1347 in 1348 množično iztrebljali Žide, ker naj bi bili glavni prenašalci kuge (Smith 1996: 104). V 19. stoletju, ko je kolera

---

⁶ Brainy Quote 2007a.

⁷ Jerry Fallwell (1933-2007) je bil ameriški fundamentalistični pastor, znan po svojih konzervativnih stališčih do homoseksualcev, Izraela, Apartheida in tudi Telebajskov. Leta 1979 je so-ustanovil največjo politično skupino za evangeličanske kristjane v ZDA, imenovano »Moral Majority«, ki je politično podpirala Ronalda Reagana in mu priskrbela ogromno volilnih glasov leta 1980.

doletela bolj revne ljudi, je bila vzhodna Evropa znana po zastrupljanju revnih z željo, da bi se obvarovala te bolezni, ki jo je obsojala cerkev (podobno kot aids), saj naj bi bila božja čistka oziroma božji bič (Doka 1997: 10). V obdobjih, ko je prebivalstvo ogrožala kuga, so se spreminjale tudi institucije, kakršna je religija - v zgodnjih epidemijah lahko opazimo porast krščanstva, saj je krščanska dolžnost oskrbe bolnih vzbujala novo upanje v očeh preživelih (Doka 1997: 13). Nasprotno odnos cerkvenih oblasti v obdobju aidsa ne daje razloga za upanje, saj se praviloma omejujejo na moraliziranje in obsodbe.

V nasprotju z večino drugih zdravstvenih problemov, ki prizadenejo zelo mlade ali ostarele, aids najpogosteje prizadene populacijo v starostni skupini od 20 do 49 let. To velja za spolno prenosljive bolezni nasploh (danes je znanih petindvajset takih bolezni): dve tretjini vseh primerov se pojavi pri mladih ljudeh, ki so mlajši od 25 let (Gill 2006: 21). Posledice teh bolezni, še posebej aidsa, so zato resna grožnja družbenemu in gospodarskemu razvoju in celo politični stabilnosti. Strošek neposredne nege osebe z aidsom znaša v industrializiranih deželah med 25.000 in 100.000 ameriških dolarjev. V državah v razvoju bo breme aidsa še bolj zastrašujoče, še posebej v tistih, kjer je letni znesek za zdravstvo na osebo le nekaj dolarjev (Soruz 1995: 208).

1.1 AIDS: »BOLEZEN HOMOSEKSUALCEV«

Aids je lahko metafora za celo vrsto marginaliziranih skupin. Na Japonskem se recimo aids povezuje s tujci, predvsem z azijskimi prostitutkami, ki naj bi ga prinesle na Japonsko, s čimer se vzpodbuja ksenofobija. V ZDA so ga konzervativni krščanski moralisti uporabili za agresivno propagando svojih stališč o morali in seksualnosti.

Reakcija na aids je bila pravzaprav pričakovano najmočnejša prav na področju zdravstva in potrjuje Foucaultovo tezo o biopolitiki kot sredstvu za uravnavo socialnih kanonov. V zgodovini medicinskih znanosti o aidsu in političnih razprav o njem prevladuje teza, da je aids posledica »neobzdrane promiskuitete in spolnega razvrata homoseksualcev. Diskurz, ki propagira zvestobo in abstinenco za najučinkovitejše zdravilo zoper bolezen, je

obrambna strategija sistema: je podtikanje s tabuji zamreženega, »straight« moralnega reda namesto drugačne kulture želje, hkrati pa spodbija njeno socialno zastavitev« (Velikonja 1995: 82) V zgodnji fazi bolezni so medicinski strokovnjaki skupek simptomov, povezanih z aidsom, imenovali GRID – Gay Related Immune Disorder, v vsakdanjem govoru pa sta se uporabljala izraza »gay plague« (kuga homoseksualcev) ali »gay cancer« (rak homoseksualcev), kar je ustvarilo vtis, da so homoseksualci edina »rizična skupina«. Ta poimenovanja so se uveljavila kljub temu, da so že v sedemdesetih letih 20. stoletja opazili podobne simptome pri intravenoznih uživalcih drog. Zdravniki so takrat poročali o naraščajočih smrtnih primerih »junkie pljučnice« (Sullivan v Smith 1996: 3). Tudi potem, ko so za podobnimi simptomi začele umirati ženske (od 1981 do 1986) (Smith 1996: 3), je prevladovalo prepričanje, da so homoseksualci osrednja rizična skupina – krivci in žrtve. Julija 1982 so bolezen sicer uradno poimenovali Acquired Immunodeficiency Syndrome (aids). V tistem obdobju so državni uradniki vedeli, da lahko aids prizadene tudi intravenozne uživalce drog – pojavilo se je veliko novih primerov med heteroseksualnimi Haitijci v ZDA. Pojavila so se tudi poročila o aidsu podobnih primerih, ki so bili identificirani že leta 1969, en primer (Anglija) se je pojavil že v letu 1959 (Smith 1996: 3). Istovetenje epidemije s homoseksualnostjo, ki se je pojavilo s prvo diagnozo HIV-a/aidsa pri gejevskih moških, pa je vztrajalo in utrjevalo sovražnost do homoseksualcev.

Ta sovražnost je močno vplivala na razvoj javne politike (Smith 1996: 81). Predsedniki se zaradi prevelikega tveganja pri volitvah na splošno izogibajo novim nepojasnenim zdravstvenim problemom (Rimmerman 1998). Reaganova administracija je npr. v svojem krščansko konzervativnem slogu prvih sedem let neodgovorno ignorirala epidemijo aidsa. Ta politika je pripeljala do zastojev pri raziskovanju okužb, bolezni in zdravljenja, do diskriminacije ljudi z aidsom in do pomanjkanja preventivnega izobraževalnega programa, zaradi česar je število okuženih še hitreje raslo. Reaganova politika do aidsa je bila produkt brezbržnosti, ignorance, prezira in politične kapitulacije pred religioznimi republikanskimi volivci (Bronski 2003).

Pojav aidsa pa je po drugi strani prisilil mnoge državne zakonodajne oblasti, da so se začele ukvarjati s fenomenom homoseksualnosti, pa čeprav tako, da so zgolj pozivale k

vzdržnosti (Pozaić 1992: 87). Duhovnika Pat Robertson in Jerry Fallwell sta npr. opisovala geje kot bolne grešnike in promovirala idejo, da je aids božja kazen ter da se mora preprečiti delovanje gejevskih gibanj. V Beli Hiši sta takratni Minister za izobraževanje William Bennet in njegov svetovalec Gary Bauer te zahteve skušala udejanjiti in dosegla, da raziskovanje aidsa ni prejelo veliko državnih finančnih sredstev (Bronski 2003). Tudi dejstvo, da se aids širi med heteroseksualci, so konzervativci obrnili sebi v prid: prepričani so bili, da so odkrili orožje, s katerim bodo obnovili tradicionalno seksualno moralo. Uveljavljala se je njihova vizija boljšega sveta, kjer homoseksualnost ostaja javnosti skrita, kjer se časti monogamija, seksualno obnašanje pa je v rokah zakona (Fumento 1988).

Konzervativci so še naprej ignorirali intravenozne uživalce drog, saj naj uporaba drog ne bi imela nobene zveze s čistostjo in monogamijo (v tistem času je bilo 60 odstotkov narkomanov z aidsom heteroseksualnih, 85 odstotkov heteroseksualnih žensk se je okužilo z virusom HIV zaradi spolnega občevanja z intravenoznimi uživalci drog). V Bennetovi brošuri » Aids in izobraževanje naših otrok« se 79 stavkov nanaša na spolnost, nikjer ne omenja analnega spolnega odnosa, le v 15 stvkih omenja uporabo drog (Fumento 1988). Sklepamo torej lahko, da je šlo pri preventivi aidsa za politični oportunizem. Stigmatizacija homoseksualnosti se je nadaljevala kljub temu, da so v tistem času prav homoseksualci najbolj aktivno in učinkovito opozarjali na nevarnosti in nujnost preventive. Homoseksualnost je bila v tistem času hudo problematična za družbeno strukturo, »vesela seksualnost namreč uničuje za civilizacijo ekskluzivne vrednosti tabujev in udomačuje drugačen diskurz seksualnih relacij in socialnih stikov. Gejevska in lezbična kultura pa je institucionalizacija ekscesa« (Velikonja 1995: 82).

Slika 1.1.1: Kdo je kriv?

Vir: Majkić 2007.

1.2 GEJEVSKI AKTIVIZEM IN AIDS

Gejevski aids aktivisti v ZDA so se že na začetku epidemije skušali povezati z institucijami javnega zdravstva, vendar pa za svoje izobraževalne in preventivne programe o aidsu v Reaganovih časih kljub številnim prošnjam niso prejeli državnih finančnih sredstev (Bronski 2003). To je značilen primer povezav med vednostjo, močjo in seksualnostjo, ki jih analizira Michael Foucault (ki naj bi bil prva francoska javna oseba, ki je umrla zaradi aidsa) v svojem delu Zgodovina seksualnosti. Foucault opozarja, da je institucionalizirana vednost (ki ji akademiki in država podeljujejo legitimnost) blagoslovljena na račun

lokalnih podjarmljenih vednosti. Te so ponavadi prepovedane, izključene ali utišane, kadar izstopijo iz svojega lokalnega kroga.

Z analizo različnih vednosti, ki jih je v začetku epidemije posredovala gejevska skupnost, lahko raziščemo naravo njihove interakcije s celotnim režimom vednosti, (ki se manifestira kot medicina oziroma bolj specifično – javno zdravstvo). Tako je npr. John Egan primerjal aids letake iz gej barov, javnih kopališč, privatnih klinik in zdravstvenih domov. Identificiral je sedem diskurzov, najpogostejši pa naj bi bil medicinski diskurz – torej uporaba medicinskega jezika in terminologije pri opozarjanju na nevarnosti infekcije z virusom HIV in svetovanju, kako zmanjšati tveganja. Ugotovil je, da se znotraj heteroseksualnega diskurza, kjer se spolni odnos med moškim in žensko obravnava kot normativen, pojavi unikaten in informativen pod-diskurz, in sicer izjave o aidsu kot »ne le boleznim homoseksualcev«. Diskurz »to ni le bolezen homoseksualcev« je bil vpeljan, da bi heteroseksualce prepričal, da vsi spadamo v rizično skupino glede okužbe z virusom HIV, ne glede na spolno usmerjenost. V publikacijah, ki so jih pripravljale gejevske skupnosti, je bila reprezentacija seksualnosti in hrepenenja moških homoseksualcev eksplicitna, torej direkten izziv prepovedi v medicinskem diskurzu. Pogost je bil opis homoseksualnih spolnih aktivnosti: spolni odnos med ljubimci, spolni odnos z anonimnimi partnerji, na javnih mestih, skupinski spolni odnosi in sadomazohizem.

Čeprav je vladajoči (medicinski) režim vednosti kritiziral, getoiziral in utišal homoseksualnost v javni sferi, ni uspel uničiti vednosti o seksualnosti, ki se je že zakoreninila med geji. Njena glavna značilnost je bilo slavljenje homoseksualnega hrepenenja – da bi bile strategije redukcije tveganja zaradi virusa HIV učinkovite, niso smele obsojati seksualnih praks med moškimi. Strategije za priznavanje homoseksualnosti so gejem sporočale, naj v dobi aidsa ne sovražijo svoje spolne usmerjenosti, da pa je potrebna zaščita pri spolnih odnosih. Ignoriranje homofobičnih sporočil in odsotnost moraliziranja o seksu je bila oblika upora podjarmljenih vednosti. Epidemija aidsa, ki je mnogim služila kot priložnost za obsodbe homoseksualnosti kot zla, je znotraj gejevske skupnosti odprla prostor marginaliziranim vednostim o hrepenenju in seksualnosti,

sčasoma pa so celo prestopile lastne meje – moško homoseksualno hrepenenje je v javni sferi postalo bolj tolerirano, kot je bilo pred izbruhom aidsa, čemur botruje tudi časovna dimenzija, saj so se v času osemdesetih in devetdesetih začele vzpodbujati bolj liberalne vrednote na vseh področjih (npr. emancipacija žensk ali »afroameričanov«). Egan posebno pozornost namenja diskurzu o aidsu kot »ne le gejevski boleznici«, ki ga povezuje s homofobijo. Sprašuje se, kakšen diskurz bi se uveljavil, če bi bil aids deležen medijske pozornosti že v sedemdesetih, ko se je bolezen pojavila v Afriki. Bi ga v Severni Ameriki imenovali »ne le afriška bolezen« (Egan 2000)?

Homofobija in z njo povezani vladajoči diskurzi o aidsu so dejansko škodili prav heteroseksualcem, saj so prikrivali dejanske nevarnosti okužbe. Ne drži namreč, da se okužbe z virusom HIV najhitreje širijo med urbanihomoseksualci. Do leta 1992 so 71 odstotkov vseh okuženih z virusom HIV predstavljali heteroseksualci. Pandemija je tudi močno obremenila države v razvoju, ženske predvsem pa revne (Weniger in Berkley 1996: 57).

»V času polio epidemije smo se zelo malo novega naučili o bolezni, a veliko že znanega o nas samih« (Overton v Smith 1996: 115). Citat ponazarja tudi odnos do epidemije aidsa, saj so se tega problema politične oblasti dolgo izogibale, mediji pa zanemarjali svojo vlogo opozarjanja družbe na nevarnost, ki preži na vse ljudi, ne samo na določene marginalizirane skupine (Watney 1996: 91).

2. MEDIJSKE REPREZENTACIJE (do konca osemdesetih let 20. stoletja)

»Verjamem v enakost za vse ljudi, razen za novinarje in fotografe.« Mahatma Gandhi⁸

Družboslovne raziskave od leta 1940 naprej dokazujejo ključno vlogo medijev pri oblikovanju pogleda ljudi na svet okoli njih (Alwood 1996: 6). Na začetku epidemije aidsa so utrjevali in ustvarjali predsodke in skladno z njimi priporočali odgovore nanjo.

Mediji so v prejšnjem stoletju praviloma ponavljali antigejevske stereotipe (Alwood 1996: 51). Homoseksualnost je običajno postala novica v »črnih kronikah« - ob aretacijah zaradi spolnosti na javnem mestu. Zato so bili homoseksualci, ki niso imeli težav z zakonom, za javnost praviloma nevidni. Epidemija aidsa je bila pomemben dejavnik postopnega spreminjanja medijske pozornosti in medijskih reprezentacij homoseksualnosti in homoseksualcev, pri čemer so najpomembnejšo vlogo odigrali geji in lezbijke, ki so se naveličali skrivalnic v sistemu. Zahtevali so vstop v javnost in državni davkoplačevalski denar za odkrivanje zdravila proti aidsu. »Mainstream« mediji so se bili prisiljeni soočiti s temami, ki bi jih raje ignorirali: od seksualnosti do grafičnih opisov spolnih praks (Alwood 1996: 267). Nujna je bila sprememba diskurza o spolnosti, vključno z diskurzom o homoseksualnih praksah.

V medijskih podobah homoseksualnosti je – tako kot v znanstvenih in vsakdanjih govorih - prevladovalo prepričanje, da so homoseksualci »bolni«, prepričanje, ki ga je postopoma omajalo Ameriško psihiatrično združenje, ki je leta 1974 homoseksualnost črtalo s seznama duševnih motenj (Smith 1996: 101). Mediji so dolgo veljali za enega redkih virov informacij o homoseksualcih. New York Times je svojo prvo naslovno zgodbo o gejih in

---

⁸ The Quotations Page 2007.

lezbijkah objavil že leta 1963 – opisali so jih kot deviantne in obsojene na promiskuitetno življenje. Začetek televizijskega poročanja o homoseksualnosti v ZDA sega v leto 1967, ko so v dokumentarcu na CBS homoseksualnost definirali kot duševno bolezen, ki je dosegla epidemiološke razsežnosti. Istega leta je revija Look objavila prvi daljši članek s homoseksualno tematiko z naslovom »Žalostno gejevsko življenje«, v katerem so homoseksualnost opisali kot »popačeno zrcalno sliko heteroseksualnega življenja« (Alwood 1996: 6).

28. junija 1969 se je zgodil znameniti stonewallski upor. New York Times je poročanje o njem skrnil na svoje zadnje strani. Tudi ostale večje publikacije kot so Life, Newsweek, Time in Harper so zanemarile pomembnost tega dogodka. Upor je pozitivno predstavil le gejevski tisk, ki pa ga široke množice ne berejo. Vseeno se je po Stonewallu več pisalo o homoseksualcih, vendar so še vedno prevladovala reprezentacije homoseksualcev kot bolnih ljudi – z značilnim dodatkom: da jih moramo tolerirati (Wikipedia 2007h). Podobni so bili medijski odzivi na prvi Nacionalni gejevski in lezbični pohod na Washington leta 1979. Ta zgodovinski dogodek sta Newsweek in Time ignorirala, ostali mediji pa so priskrbeli napačne podatke o številu udeležencev, zato da bi ostal neopažen (Alwood 1996: 51).

Mediji so bili počasni pri prepoznavanju aids krize, tako kot so bili počasni pri prepoznavanju rasnih problemov v šestdesetih letih. Ker novinarji niso imeli osebnih stikov s temi problemi, jih niso zanimali, in za široko javnost niso obstajali. Kot pravi Watney, »poročanje o aidsu pove veliko več o novinarstvu kot o tej bolezni« (Watney 1996: 80). S širjenjem virusa HIV in naraščanjem števila žrtev so gejevski aktivisti vse glasneje zahtevali pravilno in pošteno poročanje o epidemiji. Čeprav je v časopisih prevladoval tabloidni način poročanja o aidsu (obrekovanje, senzacionalizem, nepreverjeni podatki), se je vendarle o homoseksualcih začelo pisati podrobneje – v medijih so npr. dobile prostor zgodbe o gejevskih duhovnikih in lezbičnih družinah. Epidemija aidsa je torej izsilila večjo vidnost gejev in lezbijk (Wolf v Smith 1996: 102), vendar pa ta povečana pozornost gejevski skupnosti večinoma ni bila naklonjena, saj je praviloma izpostavljala

promiskuitetno spolno življenje in nekonformistično obnašanje, ki ju je obravnavala kot deviantnost.

2.1 POJAV EPIDEMIJE AIDSA IN REPREZENTACIJE HOMOSEKSUALNOSTI

V osemdesetih so bile strokovne in medijske reprezentacije homoseksualnosti tesno povezane s problematiko aidsa, predvsem s strahovi in ugibanjem o tej (neznani) bolezni. Aids je vzbujal toliko strahu, ker se prenaša s spolnimi odnosi, seksualnost sama pa je privilegiran predmet družbenega nadzora. Ali kot piše Susan Sontag: »najstrašnejše bolezni niso tiste, ki so usodne, pač pa tiste, za katere se zdi, da so ponižujoče« (Sontag v Kuhar 2003:61). Medijsko portretiranje gejevskega življenjskega stila, ki poudarja promiskuiteto, je utrdilo podobo, ki povezuje življenjski stil z aidsom – prepričanje, da je aids gejevska bolezen (Smith 1996: 101).

Bolezen se prvič omeni 18. maja 1981 v gejevskem časopisu New York Native v članku z naslovom »Govorice o bolezni niso osnovane«. Del članka se glasi: »Prejšnji teden so se pojavile govorice o novi eksotični bolezni, ki je prizadela gejevsko skupnost v New Yorku. Tukaj so dejstva. Dr. Steve Phillips je razložil, da so govorice večinoma neosnovane. Vsako leto je v mestu New York prijavljeno približno 12–24 primerov infekcije s pneumocystis carinii. Ta organizem ni eksotičen, v bistvu je navzoč povsod. Ampak večina nas ima naravno ali enostavno pridobljeno imunost nanj.« (Alwood 1996: 212). Ta zapis naj bi preprečil paniko med svobodnimi bitji sredi seksualne revolucije, v obdobju, ko so združenja psihiatrov in psihologov homoseksualnost črtala s seznamov duševnih motenj, homoseksualci pa so se vse uspešneje spoprijemali s stigmo in začeli spoštovati svojo spolno usmerjenost.

CDC⁹ nekaj tednov kasneje bolezen opiše v Morbidity and Mortality Weekly Report, publikaciji, ki je del zgodnjega opozorilnega sistema za državne zdravnike in bolnišnice. V

---

⁹ »Center for Disease Control« (Center za nadzor bolezni).

njem je bilo zapisano: »Pneumocytis pneumonia v ZDA je ekskluzivno omejena na paciente z ekstremno slabim imunskim sistemom. Pojavila se je pri petih posameznikih, ki so pred tem veljali za zdrave ljudi z dobrim imunskim sistemom. Zaradi dejstva, da so bili ti posamezniki homoseksualci, predpostavljamo, da obstaja povezava med homoseksualnim življenjskim stilom in to boleznijo, ki naj bi se prenašala s spolnim odnosom« (Alwood 1996: 212). Istočasno je v Los Angeles Timesu izšel članek Harryja Nelsona (znanstveni pisec za Times) z naslovom »Izbruh pljučnice med homoseksualnimi moškimi«. Pisec ni pojasnil, kako se virus prenaša in zakaj naj bi bil povezan z življenjem homoseksualcev (Alwood 1996: 213). V tistem času namreč ni bilo dovolj podatkov o bolezni, v bistvu sploh še ni bila formalno poimenovana.

Zaradi omejenega diskurza o homoseksualnosti v začetku osemdesetih, so se mediji tematike aidsa izogibali. Občasno so poročali o novih »rizičnih skupinah«, ki so jih opisovali kot »nedolžne žrtve«: novorojenčki, ki so jih rodile ženske z virusom HIV, partnerice intravenoznih uživalcev drog in prejemniki krvne transfuzije. V letih 1981 in 1982 je New York Times objavil tri članke o aidsu, leta 1983 pa že 128 – v začetku tega leta so namreč opozorili na nove »rizične skupine«, ki so jih uvrščali med »nedolžne žrtve«.

Indikativna je razlika med poročanjem o aidsu in drugimi boleznimi, na kar je opozoril novinar Jerry Bishop¹⁰, ki je za primerjavo izbral poročanje o aidsu ter poročanje o legionarski bolezni¹¹ in sindromu toksičnega šoka (Smith: 102). Leta 1976 je legionarska bolezen zahtevala 34 žrtev, med letom 1979 in 1980 pa je bilo 84 žensk žrtev sindroma toksičnega šoka. O obeh zgodbah so mediji (vključno z Wall Street Journalom) po celi državi poglobljeno poročali, Bishop je zahteval enako medijsko pozornost pri poročanju o aidsu, saj je v tistem času zahteval več žrtev kot obe prej omenjeni bolezni skupaj. Menil je, da sta bila sindrom toksičnega šoka in legionarska bolezen deležna tolikšne pozornosti

---

¹⁰ Jerry Bishop, rojen v Tekasasu, je bil znanstveni novinar za Wall Street Journal od leta 1957. Prejel je številne nagrade od American Heart Association, American Medical Association, American Association for the Advancement of Science in National Science Writers Association.

¹¹ Legionarska bolezen je redka vrsta nevarne pljučnice, ki jo povzroči bakterija Legionela, ki se primarno nahaja v vodi. Zaradi nje lahko zbolijo vsi ljudje, največje tveganje pa je med kadilci in starejšimi ljudmi (glej Wikipedia 2007e).

medijev zato, ker so se uredniki počutili ogrožene, aidsa pa zaradi prepričanja, da je bolezen homoseksualcev, niso obravnavali kot grožnjo sebi in svojim najbližjim. Empatije do umirajočih homoseksualcev pa tako ali tako niso čutili (Alwood 1996: 216), saj se takrat o homoseksualnosti v »mainstream« krogih ni govorilo, vsaj z odobravanjem ne. Veliko homoseksualcev je skrivalo svojo spolno usmerjenost in heteroseksualna večina je bila prepričana, da jih v njihovih delovnih in prijateljskih krogih ni.

Times, eden najodmevnejših tiskanih medijev v ZDA, svoje moči ni izkoristil za korektno informiranje o aidsu (Alwood 1996: 223). Zaradi svoje uredniške politike je bil deležen največ kritik leta 1983, ko je dobrodelni prireditvi, ki jo je na Madison Square Gardenu organizirala organizacija Gay Men's Health Crisis¹² (sodelovali sta skupini Ringling Brothers ter Barnum in Bailey Circus), namenil zelo malo prostora, čeprav je bil to prvi razprodan dogodek na tej lokaciji v zadnjih petih letih (Alwood 1996: 223). Larry Kramer¹³, pri svojih 70. letih zelo jezen novinar, dramaturg in aktivist, za katastrofalno epidemijo, ki se je razširila po vsem svetu, krivi tudi New York Times, saj mu je v letu 1981 in 1982 o aidsu uspelo napisati le tri reportaže, pa še te niso bile na prvih straneh (Gill 2006: 9).

Ne le, da je bil aids izrazito marginalizirana tema v medijih, tudi raziskovanje aidsa ni dobilo omembe vredne finančne podpore. Zdravnikom na CDC in pri nacionalnem Inštitutu za zdravje v ZDA so rutinsko zavračali prošnje za več finančnih sredstev: med junijem 1981 in majem 1982 je CDC npr. porabila manj kot milijon dolarjev za aids in 9 milijonov dolarjev za legionarsko bolezen. Aids je takrat terjal od 1000 do 2000 življenj, legionarska bolezen pa manj kot 50 (Bronski 2003).

---

¹² Glej stran 43.

¹³ Larry Kramer - ameriški dramatik, novinar, gejevski aktivist, soustanovitelj Gay Men's Health Crisis in ACT UP. Rojen 25. junija 1935 v Connecticutu. Leta 1987 ugotovi, da je tudi sam okužen z virusom HIV. Med njegova najbolj znana dela spadajo: roman *Faggots* (1978), za Pulitzerja nominirana drama *The Destiny of Me* (1992) in drama o začetku epidemije Aidsa z naslovom *The Normal Heart* (glej Wikipedia 2007d).

2.2 BOJ ZA MEDIJSKO POZORNOST

Bishop se je zavedal, da bi lahko pridobil pozornost javnosti, člankom o aidsu pa zagotovil prve strani, če bi mu uspelo dokazati zmotnost predstav, da je aids bolezen homoseksualcev in narkomanov. 25. februarja 1982 je zato v časopisu Wall Street Journal objavil zgodbo z naslovom »Nova, pogosto usodna bolezen homoseksualcev se pojavi pri ženskah in heteroseksualnih moških«. Uredniki so jo postavili na osmo stran časopisa (Alwood 1996: 216).

Lawrence Mass¹⁴ je hotel množice še bolj prestrašiti oziroma jih opozoriti na nevarnost, zato je časopisu Village Voice predložil članek z naslovom »Najpomembnejši zdravstveni problem v ZDA«. Voice članka ni objavil. Sicer pa je bil edini časopis, ki je članke o aidsu redno objavljala že na začetku epidemije, New York Native, ki je imel le 14.000 bralcev, kar je predstavljalo 10 odstotkov bralcev Village Voica in 1 odstotek bralcev Timesa.

V tem začetnem obdobju epidemije (leta 1982) pa se je pojavilo okoli 20 primerov otrok, ki so se okužili z virusom HIV preko krvne transfuzije. Bishopu je 10. decembra 1982 končno uspelo dokazati zmotnost predstav, da je aids bolezen homoseksualcev in narkomanov – Wall Street Journal je prvič v zgodovini ameriškega tiska zgodbo o aidsu objavil na prvi strani »Smrtonosna bolezen terja novo skupino žrtev: OTROKE!« (Alwood 1996: 219).

Februarja 1984 je Robin Marantz Kung v Timesu objavila članek z naslovom »Aids: Odiseja nove smrtonosne bolezni«. To je bil dotlej najbolj poglobljen članek o tej bolezni v Timesu. Indikativno je, da je avtorica imela težave z izrazoslovjem: lahko je uporabila izraz »homoseksualec«, ni pa smela uporabiti izraza »gay«. V letu 1985 so sledile zgodbe, ki so popeljale bralce v domove in v pisarne ljudi z aidsom. Prvič v svoji zgodovini je Times predstavil intimne zgodbe obolelih za aidsom in iracionalne reakcije družbenega

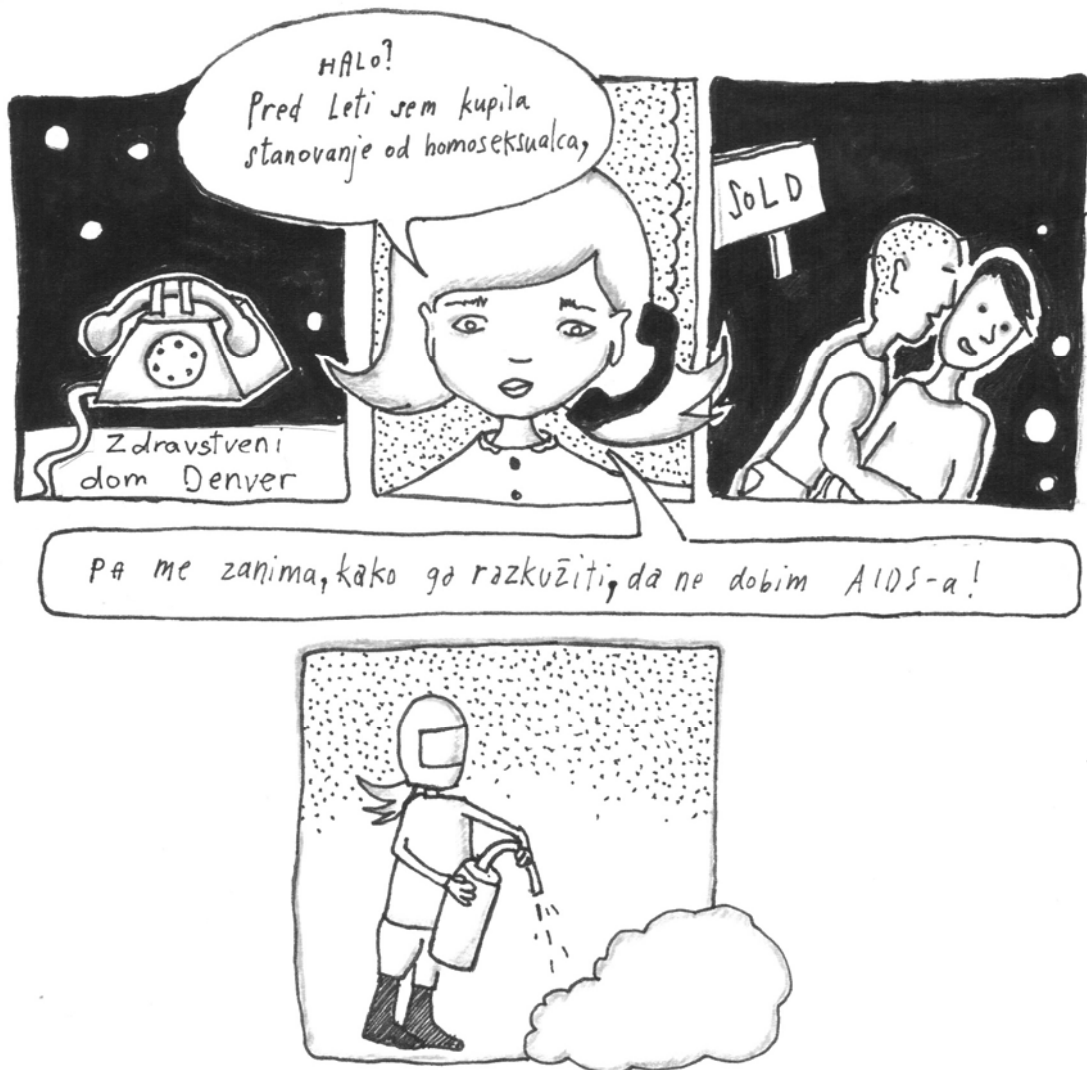
---

¹⁴ Lawrence Mass, eden od soustanoviteljev Gay Men's Health Crisis, diplomiral na Univerzi Berkeley v Kaliforniji, redno pisal o aids epidemiji v časopisu New York Native.

okolja. Dudley Clendinen je v članku »Aids širi bolečino in strah tako med zdravimi kot med bolnimi« uporabil veliko slikovitih primerov, npr. moškega, ki je spremljal svojega bolnega ljubimca na obisk k materi v New Orleans, a je pilot letala grozil s tem, da letalo ne bo vzletelo s takšnimi ljudmi med potniki. Opisal je žensko iz Denverja, ki je poklicala zdravstveno ustanovo, da bi izvedela, kako razkužiti stanovanje, ki ga je kupila od homoseksualca. Tu je bila tudi zgodba o Chucku Morissu, uredniku časopisa Sentinel iz San Francisca, ki je v treh mesecih doživel tri možganske posege. Ko je bil v bolnišnici, so ga izselili iz stanovanja in mu grozili s smrtjo, če se vrne. Tako je izobražen moški, ki je včasih živel udobno bogato življenje, pristal na ulici, bolan in sam (glej Alwood 1996: 227).

Te objave so vplivale na avtorjev ugled in na ugled Timesa – objave so vzbudile nezaupanje, prezir in sovražnost pri velikem številu bralcev (Alwood 1996: 228). Times se je zameril tudi homoseksualcem, saj se je še vedno izogibal izrazu »gay«, s katerim so se bolj poistovetili. »Gay« je izraz, ki vključuje ponos osebe zaradi svoje homoseksualnosti in zadovoljstvo z njo, »homoseksualec« pa izraz z biološko konotacijo, ki je omejen le na spolno nagnjenje (Pozaić 1992: 89). Najvplivnejši časopis v državi je šele leta 1987 na pobudo takratnega Timesovega izvršnega urednika Maxa Frankela sprejel besedo »gay«, kar so spektakularno oznanili gejevski časopisi, češ da se za Times začne novo obdobje (Alwood 1996: 231).

Slika 2.2.1: Dojemanje aidsa v osemdesetih

Vir: Majkić 2007.

2.3 ROCK HUDSON IN PREBOJ NA PRVE STRANI

Gibanja za homoseksualne pravice in epidemija aidsa so doživele korenite spremembe pri portretiranju gejev in lezbijk v medijih sredi osemdesetih (Alwood 1996: 6). 1985 je Lisa Keen, urednica Washington Bladea, napisala serijo enajstih člankov o gejevskem odvetniku iz Washingtona, ki je zbolel za aidsom. V člankih, ki so bili nagrajani in deležni

velike mere spoštovanja, so odvetnika spremljali od diagnoze do smrti. Tudi gejevski časopisi v Miamiju, Minneapolisu, Chicagu in Philadelphiji so posvečali aidsu čedalje več pozornosti. Indikativno pa je, da se je New York Times še vedno izogibal poročanju o aidsu, čeprav naj bi bilo v New Yorku v tistem času največ prijavljenih primerov aidsa. San Francisco Chronicle je imel dvakrat več reportaž o tem, kljub temu, da je bilo v San Franciscu primerov aidsa za polovico manj kot v New Yorku (Alwood 1996: 223).

Aids kriza (obdobje širjenja virusa HIV) je doživela največji medijski pretres julija leta 1985, ko so se potrdile govorice, da je z virusom HIV okužen slavni filmski zvezdnik Rock Hudson. Epidemija je bila v tistem času v svojem četrtem letu, z 12.000 primeri obolelih in 6000 smrtnih žrtev. Novica o Hudsonovi okužbi se je pojavila na naslovnica časopisov po celem svetu. Število zgodb o aidsu se je v ameriškem tisku v drugi polovici leta 1985 povečalo za približno 270 odstotkov v primerjavi z letom prej. Zgodbo so večkrat slikovno opremili s fotografijo Hudsona, ko poljublja Lindo Evans v nadaljevanki Dinastija, posneto nekaj mesecev pred javnim razkritjem bolezni. 17. septembra 1985 je takratni predsednik ZDA Ronald Reagan (ki je sicer prijateljeval z Rockom Hudsonom) prvič javno spregovoril o aidsu, ko je na vprašanje novinarja izrazil svojo empatijo do staršev, ki so nasprotovali temu, da bi njihovi otroci obiskovali šolo skupaj z otroki, okuženimi z virusom HIV (glej Alwood 1996: 56).

Oktober 1985 so oznanili smrt Rocka Hudsona¹⁵, kar je povzročilo še silovitejši porast člankov na to temo. V New York Timesu so jih v tistem letu našli 363 (leta 1984 samo 70). Randy Shilts je v svoji knjigi »And the band played on« izjavil, da »Rock Hudson in njegova smrt pomenita prelomnico v zgodovini ZDA pri dojetju aidsa«. Članki so postali tudi bolj eksplicitni in natančni. Leta 1985 so v medijih začeli omenjati kondome in izobraževanje o varnih spolnih odnosih. Telesne tekočine so bile bolj specificirane in v člankih so že izključevali slino kot prenosnika virusa HIV (Alwood 1996: 235). Ko je enkrat postalo jasno, da lahko vsakdo zboli za aidsom, so mediji izraz »mainstream«

---

¹⁵ Smrt Rocka Hudsona so nekateri novinarji izkoristili za maščevanje zvezdniku, ki je tri desetletja predstavljal patriarhalne vrednote v hollywoodskih filmih. Primer je naslovnica v Daily Mirror in članek z naslovom »Rock Hudson in aids - zelo zelo bolan moški«, v katerem je bilo opisano, kako je bil zvezdnik ob smrti videti skoraj kot okostnjak (Watney 1996: 87).

nadomeščali z izrazom »heteroseksualna skupnost«. Heteroseksualci se namreč pred pojavom aidsa niso opredeljevali glede svoje spolne usmerjenosti. Potreba po tem se je pojavila šele s prvimi okužbami med heteroseksualci, saj so se morali deklarirati glede na to, da so dobili »bolezen homoseksualcev« (Patton 1996: 121).

Po mnenju Georgea Gordona, novinarja Daily Maila (Velika Britanija), je gejevska skupnost v času Hudsonovega razkritja končno dobila javno figuro, heroja, ki je bil eden izmed njih. Postal je največje ime, povezano z aidsom (Watney 1996: 81). Mediji v ZDA, vključno s konservativnimi državami kot je Oklahoma, so priznanje Rocka Hudsona, označili kot izjemno pogumno dejanje, ki lahko pospeši svetovni trud za iskanje zdravila proti aidsu (Alwood 1996: 90). In res je, Rock Hudson je postal nekakšen glasnik za aids, »poster boy« za to uničujočo bolezen. Aids vedno postane resen problem šele ko se to zgodi nekemu, ki ga poznaš. Rocka Hudsona je svet poznal iz številnih filmskih uspešnic, kjer je kot lomilec src začaral gledalce.

Vendar tabloidi še vedno niso bili prizanesljivi. V obdobju od 1985 do 1986 so aids še vedno interpretirali kot primerno kazen za homoseksualni vzorec obnašanja. Gejevske klube so imenovali »aids brlogi« ali »seks brlogi«, homoseksualce pa opisovali kot »obupane...brez družine...brez pravih prijateljev«. Nekateri člani homoseksualne skupnosti so to obdobje primerjali z Berlinom leta 1930. Vse je že kazalo na to, da se bo homoseksualce zaprlo v karantene, ker ogrožajo »normalen svet« (Alwood 1996: 96).

Časopisi so ignorirali dejstvo, da bolnišnice praviloma odklanjajo skrb za ljudi z aidsom. Ameriške bolnišnice niso imele sredstev za nego okuženih, zavarovalnice pa niso hotele zavarovati gejev, če niso imeli negativnega testa na virus HIV. Izobraževanje o varnih splonih odnosih je doseglo le gejevsko skupnost, drugi pa so se utapljali v napačnih informacijah in ignoranci (Watney 1996: 79). Leta 1987 je takratni podpredsednik George Bush na pobudo Ronalda Reagana v državni debati predlagal obvezno testiranje na okužbo z virusom HIV, kar je povzročilo nasilne demonstracije. Ta predlog sicer ni bil sprejet, so pa zato zakonsko prepovedali z virusom HIV okuženim imigrantom vstop v ZDA. Država je v tem letu tudi odobrila AZT, prvo zdravilo, ki naj bi se deloma upiralo virusu HIV.

Po letu 1987 je poročanje o epidemiji upadlo, saj so se uredniki časopisov bali nasičenosti, ker so zgodbe o aidsu veljale za preveč rutinske in deprimirajoče (Alwood 1996: 237). Leta 1988 je število zgodb v primerjavi z letom prej upadlo za eno tretjino. Spet so se znašle na zadnjih straneh časopisov, če so sploh dobile priložnost za objavo. Zdravila še vedno ni bilo, Randy Shilts¹⁶ pa je leta 1987 napisal knjigo z naslovom »And the band played on«, v kateri je kritiziral Reaganovo administracijo za zavlačevanje, gejevsko skupnost zaradi zanikanja odgovornosti pri preventivi, in medije, ker so ignorirali vse skupaj.

Geji in lezbijke so še naprej vztrajno opozarjali na problem aidsa. Oktobra 1987 so organizirali že drugi »National March on Washington« in privabili ugledne medije iz cele države. Tokrat so bili mediji bolj prizanesljivi. Dogodek so sicer spet poskušali marginalizirati – tudi tako, da so poročali o nižji udeležbi od dejanske (namesto o 600.000 udeležencih so poročali o 200.000), vendar je bila razlika z letom 1979 očitna (Alwood 1996: 251). Leta 1987 sta tudi projekta »Names Project« in »The Aids memorial Quilt¹⁷« medijem ponudila dramatične vizualne reprezentacije človeške tragedije, ki jo je povzročila epidemija. V istem letu so sledile demonstracije pred Vrhovnim sodiščem ZDA proti Zakonu o sodomiji v Georgi, ki je v osemdesetih še vedno prepovedoval kontakt med penisom ene osebe in usti ali anusom druge.

Kljub nenehnemu opozarjanju o načinu prenosa virusa HIV in zahtevam po destigmatizaciji aidsa, so se konec osemdesetih še vedno pojavljali članki, kakršnega je marca 1987 objavil konzervativni časopis *American Spectator*. Avtor v njem trdi, da 30 procentov moških prisega na prostitutke in so zato bolj izpostavljeni virusu HIV, ki naj bi se nahajal tudi v kravjem mleku in da se je mogoče okužiti preko kašlja. Ta isti časopis je kasneje objavil članek o obveznem testiranju in zahteval izolacijo okuženih (Fumento

---

¹⁶ Randy Shilts je bil novinar za *The Advocate* in *San Francisco Chronicle*, napisal je biografijo Harvey Milka – prvega odprtega gejevskega politika iz San francisca. Umrl je leta 1993 zaradi aidsa, v starosti 42 let.

¹⁷ Spominski kilt je idejno zasnoval Cleve Jones iz San Francisca. Ideja je bila, da vsak, ki mu je umrl bližnji zaradi aidsa, naredi kilt v spomin nanj. Te kilte so sestavili skupaj in do leta 1999 je bil težak 55 ton, če bi ga razprli, bi pokrili 25 nogometnih igrišč (Stine 2000: 153).

1988). Istočasno so drugi mediji z napačnimi informacijami poskušali zaježiti paranojo med heteroseksualci, kot npr. revija Cosmopolitan, ki je januarja 1988 objavila članek, v katerem sporoča ženskam, da imajo lahko brez strahu nezaščiten spolni odnos z okuženim moškim, saj heteroseksualci ne spadajo v rizično skupino, ob tem pa še dodal, da se je nemogoče okužiti s spolnimi odnosi v misijonarskem položaju (New York News & Features 2006). Javnomenjska raziskava iz leta 1989 je pokazala, da povprečen prebivalec ZDA ni natančno vedel, na kakšen način se je mogoče okužiti z virusom HIV. Velik odstotek anketirancev je bil namreč prepričan, da se to lahko zgodi z darovanjem krvi (Alwood 1996: 263).

Kljub temu pa se je odnos do aidsa in homoseksualnosti spreminjal: ljudje so se o tem začeli pogovarjati, homoseksualnost ni bila več le duševna motnja ali nemoralna sodomija. Tako je npr. leta 1989 dnevni časopis San Francisco Examiner objavil najbolj izčrpno poročilo o homoseksualnosti, kar jih je bilo do takrat objavljenih v ZDA z naslovom »Biti gej v ZDA« (Alwood 1996: 254).

2.4 GEJEVSKI TISK

Čeprav gejevski tisk v zgodnji fazi epidemije ni ponujal veliko informacij o aidsu in preventivi, je bil pri opozarjanju javnosti vseeno svetlobna leta pred »mainstream« mediji. »Mainstream« mediji so se ukvarjali s tem, kako pisati o »delikatnih« temah, gejevski tisk pa je ostro in necenzurirano predstavljal metode prenosa virusa HIV ter pri tem uporabljal eksplicitno izrazoslovje.

Gejevski tisk je veliko pripomogel k širjenju gejevske kulture in gibanja. V šestdesetih letih je bilo v ZDA že na stotine časopisov, revij in publikacij, ki so problematizirali represijo nad homoseksualci, jim pomagali iz izolacije in omogočili povezovanje. Takšen tisk je ustvaril določeno homoseksualno moralo in politično razmišljanje, ki je v marsičem vplivalo na posameznike in družbo v celoti (Pozaić 1992: 114). Julija 1981, mesec za tem, ko sta temo obravnavala L.A. Times in San Francisco Chronicle, je Advocate (največja revija s homoseksualno tematiko v ZDA) objavil svojo prvo zgodbo o usodni bolezni. »Gej pljučnica? Pravzaprav ne, pravijo raziskovalci« je bil njen naslov ki je pokazal na težave, s

katerimi se je soočal gejevski tisk, ko je skušal svojim bralcem ponuditi verodostojne informacije o aidsu (Alwood 1996: 213). Gejevski tisk sicer zdravstvenim problemom homoseksualcev ni namenil veliko pozornosti, razen občasnih reportaž o sifilisu, gonoreji in hepatitisu.

Večina gejevskega tiska se je v tistem času soočila z nevarnostjo, da bi zaradi navala zgodb o smrtonosnih spolnih boleznih izgubili svoje oglaševalce, med katerimi je bila večina gej barov in seksualnih kopališč (t.i. bathhouses¹⁸), ki bi jim odsvetovanje promiskuitete močno škodilo. Bojazen je bila upravičena: New York Native je zaradi zajetnega zgodnjega poročanja o aids epidemiji postal znan kot »the aids paper« in zato izgubil tudi precej svojih oglaševalcev. Gejevski tisk je bil na razpotju tudi zaradi razlik med geji – ti so se namreč različno odzivali na epidemijo: nekateri so vse glasneje obsojali anonimne seksualne aktivnosti, spet drugi so prevzeli bolj defenzivno držo, da naj bi bil aids le maska, ki jo uporabljajo za moraliziranje proti homoseksualcem. Kot bi se vračali nazaj v šestdeseta leta, ko se je homoseksualnost enačila z boleznijo – aids je ogrozil pozitivne učinke gejevskih gibanj v sedemdesetih (Alwood 1996: 220).

Od leta 1981 do 1983 so članki Larryja Massa priskrbeli največ zanesljivega in informativnega materiala o epidemiji, v času, ko so se druge publikacije v New Yorku tej temi izogibale. Glede na to, da so ti članki dosegali le majhen krog ljudi, je Mass v svojem članku za New York Native iz leta 1981 predlagal, naj se »bathhouses« prestrukturirajo v izobraževalne ustanove o aidsu in preventivi. Predvideval je, da bi njihovo zaprtje oviralo dostop do informacij o preventivi pred aidsom prav tistim ljudem, ki bi ga še najbolj potrebovali (Alwood 1996: 220). Julija 1981 je napisal članek z naslovom »Rak v gejevski skupnosti«. Večstranska analiza, ki je zajela pogovore z vodilnimi raziskovalci v ZDA, je hkrati pozivala k ustanovitvi raziskovalnega inštituta za preučevanje te epidemije. Mass je napisal še nekaj člankov za NY Native, hkrati pa je veljal za zanesljiv vir informacij za verigo gejevskih publikacij v letu 1981 (Alwood 1996: 215). Bil je tudi gost prve uradne

---

¹⁸ »Bathhouses« so bila kopališča za homoseksualce, kjer se je odvijalo veliko priložnostnih anonimnih spolnih odnosov.

televizijske oddaje o epidemiji »The Gay Epidemic« na The Lavender Connection v produkciji newyorške kabelske televizije.

Marca 1983 je Larry Kramer napisal nepozabno naslovno zgodbo za New York Native »1112 in še vedno štejemo«. Svoj članek je začel z: »Če vas tale članek ne prestraši, smo v resničnih težavah. Če vas po branju tega članka ne zajame jeza, bes in pripravljenost na ukrepanje, potem se lahko homoseksualni moški poslovijo od svoje prihodnosti na tej zemlji. Naša nadaljnja eksistenca je odvisna od tega, kako jezni lahko postanete.« (Kramer v Alwood 1996: 221). Advocate, največji ameriški gejevski časopis, je prvič poprijel za zgodbo o aidsu šele v letu 1983 s člankom Ransdella Pierona o sestanku ducat medicinskih strokovnjakov, ki naj bi se strinjali, da se aids prenaša s spolnimi odnosi, in ki zato homoseksualne moške opozarjajo, naj se izogibajo anonimnih spolnih kontaktov ter zmanjšajo število svojih spolnih partnerjev na minimum (Alwood 1996: 221). Nathan Fain (ustanovitelj GMHC) je za Advocate začel pisati redno zdravstveno kolumno in aprila 1983 v eni od njih prvič predlagal uporabo kondomov pri homoseksualnem spolnem odnosu. Fain, ki je poleg Randyja Shiltsa veljal za najbolj vztrajnega pisca o epidemiji, je leta 1987 umrl zaradi simptomov povezanih z aidsom (Alwood 1996: 222).

2.5 AIDS IN HOMOSEKSUALNOST V SLOVENSКИH MEDIJIH

Prvi časopisni članek, ki se dotika homoseksualnosti je v Sloveniji izšel leta 1921 v reviji Njiva. V njem se anonimni avtor zavzema za odpravo člena, ki kaznuje »vsak akt, s katerim je krivec iskal ali našel spolno zadoščenje na telesu osebe istega spola« (Kuhar 2003: 22).

Prvi revijalni zapis o homoseksualnosti v sedemdesetih je bil objavljen v reviji Problemi, ki je v dveh delih predstavila »Dolgi pogovor s homoseksualcem«. Za medijsko obravnavanje homoseksualnosti v sedemdesetih je značilna medikalizacija, saj jo postavljajo v okvir medicinskega ali psihiatričnega diskurza, deloma tudi kriminalističnega, razumevajo pa jo kot »napako«, »napako narave«, »genetsko napako« in podobno (Kuhar 2003: 25). V osemdesetih se je število besedil, ki se dotikajo vprašanja homoseksualnosti, z vsakim

letom povečevalo. Večja koncentracija besedil je nastala leta 1984 ob prvem festivalu Magnus, ki v svojih konsekvencah ne pomeni zgolj začetka organiziranega najprej gejevskega in nato še lezbičnega gibanja v Sloveniji, pač pa na nek način uvaja tematiko homoseksualnosti v slovenske (in jugoslovanske) množične medije. Magnus je pomemben tudi zato, ker homoseksualnost kot temo medijskega diskurza demedikalizira in jo postavlja v drugačne okvire, na začetku predvsem v okvir kulture, potem pa tudi politike (Kuhar 2003: 26).

V Sloveniji so članke o aidsu prepisovali oziroma povzemali po ameriških novinarskih prispevkih. O aidsu je najprej začelo pisati Delo, in sicer leta 1982, Jana in Nedeljski dnevnik sta članke s to tematiko objavila v letu 1983. Leta 1987 so vsi trije vodilni časopisi največ pisali o tej temi, npr. Delo je v tem letu svoje bralce dobesedno bombardiralo s prispevki o aidsu (vsak peti dan je bil objavljen en prispevek). To je verjetno povezano tudi z napovedjo festivala Magnus in z njegovo odpovedjo - napoved festivala je namreč spremljala prava moralna panika in strah pred kužnimi homoseksualci iz tujine.

Že naslednje leto pa poročanje o aidsu upade. Od leta 1988 do 1994 je tema padla na raven vsakdanjosti, vsakih 14 dni je bil objavljen po en prispevek (27 na leto). Do leta 1995 je bilo v Delu 300 člankov na temo aidsa, pri čemer je treba opozoriti, da se je število člankov povečalo leta 1993, ko so slovenski kinematografi predvajali film »Philadelphia«.

Slabšalnice, ki neposredno namigujejo, da so za bolezen najbolj krivi in odgovorni homoseksualci, ostanejo dolgo stalnica v slovenskih medijih. Sintagme kot so »pederska kuga« (Delo, 16.11.1985), »buzerantska kuga« (Jana, 28.8.1985), »rožnata kuga« (Nedeljski dnevnik, 15.12.1985), »bolezen pedrov« (Jana, 22.7.1987) so najhujši primeri stigmatizacije in diskriminacije. Homoseksualce so označevali s slabšalnicami kot so »topli bratci« (Jana, 15.1.1986) ali kar »pedri« (Jana, 22.7.1987). Tudi če je bil članek politično korekten, je npr. omenil, da nekateri zlobno omenjajo aids kot »pedersko kugo«, kar si bralec vseeno zapomni (glej Špeh 2006: 55).

3. MEDIJSKE REPREZENTACIJE AIDSA V DEVETDESETIH

Poročanje o aidsu v ZDA je bilo na vrhuncu leta 1987 z več kot 5000 zgodbami v medijih, do leta 2002 se je spustilo na 1000 zgodb. Ta upad se je začel v devetdesetih, ko je število na novo okuženih v ZDA začelo upadati.

Nekateri mediji v ZDA so v tem obdobju ustvarili nekaj izjemnih poročil o izbruhu aidsa (vključujoč Boston Globe, Newsday, Philadelphia Inquirer in National Public Radio), vendar so najodmevnejši mediji še vedno zelo površno in neizčrpno, če sploh, obravnavali to temo. Joe Salzman, profesor na University of Southern California, je preučeval novinarsko poročanje o aidsu do leta 1992 in ga označil kot ilustracijo tega, kako mediji svoje bralce, gledalce, poslušalce puščajo na cedilu ravno takrat, ko najbolj potrebujejo zanesljive in točne znanstvene informacije (Alwood 1996: 216).

V poznih devetdesetih je aids v medijih postal problem Afrike, revnih, »nerazvitih« - leta 2002 je že 40 odstotkov ameriških člankov o aidsu predstavljalo globalno perspektivo. Zaskrbljujoča je ugotovitev Fondacije Kaiser o upadanju zgodb z izobraževalnimi komponentami, še posebej zato, ker je leta 2000 npr. 40 odstotkov prebivalcev ZDA še vedno mislilo, da se je z virusom HIV mogoče okužiti s poljubljanjem, ena petina pa je verjela, da se virus HIV prenaša s pitjem iz istega kozarca (Nixon 2004).

3.1 AIDS V TISKANIH MEDIJIH

V devetdesetih so geji začeli dvomiti v pravilo molka o homoseksualnosti posameznika, saj naj bi molk poglobljaj tragedijo, ki jo je povzročala epidemija aidsa (Alwood 1996: 267). Radikalne gejevske skupnosti so se odločile, da bodo prekinile molk o spolni usmerjenosti drugih in slovar je postal bogatejši za nov izraz: »OUTING« (Alwood 1996: 268). »Outing« pomeni javno razkritje posameznikove spolne usmerjenosti brez njegovega dovoljenja in velja za homofobično taktiko.

Že 24. junija 1989 (v času gejevske parade v New Yorku) je v prvi številki časopisa *Outweek*¹⁹ Michaelangelo Signorile objavil sezname znanih javnih oseb, ki naj bi bili homoseksualci, med njimi tudi Davida Geffena, Liz Smith in tedanjega guvernerja države Illinois Jamesa Thompsona, ki je podprl predlog testiranja na okužbo z virusom HIV brez dovoljenja pacientov. Take sezname so običajno označili kot špekulacije, da bi se izognili tožbam. V časopis je investiralo kar nekaj premožnih investitorjev, ki so bili pripravljene tvegati kopičenje vplivnih sovražnikov, ki jih je ta »outingal« (Alwood 1996: 274). Ti sezname so bili medijsko precej odmevni – *Time* in *Village Voice* so jim npr. posvetili kar nekaj pozornosti. Vendar so bili uredniki in novinarji v dilemi pri poročanju o »outingih«, saj jim je to po eni strani dvigalo naklado, po drugi pa so se kopičile tožbe zaradi obrekovanja (glej Alwood 1996: 275).

Gejevsko gibanje glede uporabe strategije »outinga« ni bilo enotno. Urvashi Vaid, izvršni direktor »National Gay and Lesbian Task Force«, je zagovarjal stališče, da je razkritje spolne usmerjenosti odločitev posameznika. Tom Stoddard, glavni direktor Lambda Legal Defense Fund je outing opisal kot »zlobno in pokvarjeno« taktiko, Hillary Rosen iz Human Rights Campaign Fund pa jo je poimenovala kot »nekoristno in sovražno«. Tudi večina gejevskega tiska ji je nasprotovala (glej Alwood 1996: 275).

Nikjer v medijih zakon molka ni bil bolj očiten kot v osmrtnicah oziroma v poročilih o smrti javnih oseb. Do zgodnjih devetdesetih se homoseksualnosti posameznika ni omenjalo niti v primerih, če jo je ta za časa življenja javno priznaval. Še bolj kot to pa so gejevski aktivisti in mediji kritizirali poročila, ki niso omenjala aidsa kot vzroka smrti. Mediji so bili zaradi prikrievanja vzroka smrti deležni veliko kritik, saj so s skrivanjem števila umrlih za aidsom javnosti prikazovali napačno sliko o razsežnosti te epidemije in njenem bliskovitem naraščanju. Lokalni dnevni časopisi so običajno poročali o drugem vzroku smrti, v osmrtnicah tudi niso hoteli omenjati preživelega gej partnerja ali lezbične partnerice²⁰. V

---

¹⁹ *Outweek* je izdala aids aktivistična organizacija ACT UP in je izražal njihovo globoko jezo in bes zaradi vladnega ignoriranja tega problema.

²⁰ V *New York Timesu* so v osemdesetih v osmrtnicah za gejevski in lezbični razmerja namesto izraza »preživel/a ljubeč/a partner/ica« uporabljali izraz »dolgoletni/a spremljevalec/ka« (Hartl 2006).

nasprotju z njimi pa se gejevski časopisi v novicah o smrti niso izogibali omembi aidsa (Alwood 1996: 270).

»Outing« pa ni bil edina strategija v bojih proti zaroti molka. Precej manj kontraverzna, pa vseeno učinkovita so bila javna razkritja novinarjev – mnogi so razkrili svojo spolno usmerjenost, saj so želeli izkoristiti svoj vpliv na javno mnenje. Gejevski in lezbični novinarji in novinarke so začeli razmišljati o svoji vlogi pri portretiranju homoseksualnosti v medijih, epidemija aidsa pa jih je vzpodbudila k razkritju v službi – tveganje izgube službe so ocenili za manj usodno kot skrivanje terorja, ki so mu bili kot člani gejevske skupnosti podvrženi zaradi izbruha aidsa (glej Alwood 1996: 286). Junija 1992 so v San Franciscu sklicali prvi sestanek Nacionalne zveze lezbičnih in gejevskih novinark in novinarjev, ki se ga je udeležilo 300 novinark in novinarjev iz celotnih ZDA. Smrt novinarja časopisa Chicago Tribune je vzpodbudila njegovo sodelavko, novinarko Jean Leatz Griffin, da je uredniku predlagala redno rubriko o aidsu, kakršna je namenjena županu, policiji ali gospodarskim novicam. Na njeno veliko presenečenje je urednik pristal (glej Alwood 1996: 247).

Že junija 1990 je Robert O'Boyle začel pisati redno kolumno o aidsu v časopisu Seattle Times. Kolumna je v nasprotju z dotedanjami podobami aidsa bolezen predstavila osebno in čustveno, ne kot zgolj medicinski problem. Cilj njegovih kolumen je bilo vzbujanje sočutja in razumevanja. Homoseksualce je želel prikazati kot normalne čuteče ljudi in ne kot umazane, čudne pedofile, ki se oblačijo v ženska oblačila. Seattle Times in Union Bulletin sta 18 mesecev objavljala njegovo kolumno »Živeti z aidsom«. Decembra 1991 je bil O'Boyle hospitaliziran zaradi pljučnice »pneumocytis carinii«. Umrl je 6. januarja 1992 v starosti 32 let (Alwood 1996: 242).

6. decembra 1992 je Star Tribune objavil reportažo »Growing up gay«, dolgo 14 strani, o gejevski mladini ter njihovih problemih v šoli, cerkvi in družini. Zgodba je bila predlagana tudi za Pulitzerjevo nagrado. Kljub temu, da ni zmagala, velja za močno novinarsko delo, kar zadeva pravila v sodobnem novinarstvu (Alwood 1996: 278).

Te osebne zgodbe, kjer je aids dobil obraz in so se namesto statistik pojavila imena, so bile učinkovite: primer Rocka Hudsona in kasneje Freddyja Mercuryja, Ryana Whitea, Magica Johnsona itd., saj so se ljudje lahko poistovetili s posamezniki in z njimi sočustvovali. Odprle so prostor drugačnim reprezentacijam homoseksualnosti. Tudi poročanju o gejevskem aktivizmu so bili mediji bolj naklonjeni: ko je 25. aprila 1993 na tisoče gejev in lezbijk napolnilo Avenijo Pennsylvania pred Belo Hišo na tretjem »National March to Washington« je, kot dokazuje študija aktivista Bill Dobbsa, o tem poročalo kar 156 časopisov, večina celo na prvih straneh. Nekaj podobnega se je zgodilo tudi leta 1994 ob 25. obletnici Stonewalla, ko je New York Times v desetih dneh objavil 56 člankov na temo homoseksualnosti, medtem ko je leta 1969 stonewallskemu uporu podaril le minimalno pozornost (Alwood 1996: 310).

3.2 TELEVIZIJA

Televizija se že desetletja spretno izogiba življenju manjšin. Delovna praksa televizijske industrije je bila že od nekdaj prikazati geje in lezbijke kot subjekte škandala, humorja ali humanističnega patosa (Watney 1996: 99). Gejevsko življenje in njihova seksualnost so le redko prikazani, če pa že so, so reprezentacije skrajno konservativne. Gejevskemu paru na televiziji je npr. običajno dovoljeno le minimalno izražanje emocij. Tudi globina izkušenj in bolečine izgube, povezane z aidsom, se le redko pojavi na TV programu, kompleksnost misli, čustev in izkušenj je rutinsko reducirana na nasprotujoče si prikaze krivca ali žrtve. Televizijo so pogosto kritizirali zaradi površnosti v zgodbah o aidsu in naslanjanja na že znane dramatične formule (Hall 1998).

Velika televizijska postaja ABC je v oddaji »Dobro jutro, Amerika« leta 1982 prva od večjih postaj objavila 150 sekund dolgo reportažo o aidsu. Frank Gifford je začel s stavkom: »To je grozljiv problem. Kako to, da mu nihče ne posveča pozornosti?« (glej New York News & Features 2006). Sicer pa so se na splošno večje televizijske postaje problemu aidsa izogibale. Televizijska postaja NBC je v v začetku osemdesetih npr.

uporabljala izgovor, da nikogar ne zanima bolezen homoseksualcev in narkomanov. Po dolgem prepričevanju so 17. junija 1982 na NBC Nightly News le objavili poročilo o aidsu. V celem letu 1982 so glavne tri ameriške televizijske postaje vsebovale vsega skupaj 13 minut poročanja o epidemiji (Alwood 1996: 219).

V devetdesetih pa je aids tudi na ameriški televiziji dobil obraz. 11. januarja 1990 je postaja KGO-TV v večernih poročilih predvajala prva epizoda »Dnevnika Paula Wynnea²¹«. Začela se je s podobo Wynnea, ko je imel še lase, zdravo polt in dokaj normalno telo. V naslednjem prizoru se je pojavila shirana in bleda Wynneova podoba, ki je šokirala mnoge gledalce. Statistike so pokazale velik porast v gledanosti. V teh epizodah je Wynne razlagal o svoji šibkosti, o tem, kako mu je družina obrnila hrbet, o zdravniških pregledih, finančnem stanju, pokazal pa je tudi slike svojih prijateljev, ki so umrli premladi. Javnost je bila v solzah in gledalci so se toplo odzvali na to serijo. Kritik za časopis Oakland Tribune je napisal, da je bil »osebno izoliran od te tragedije«, dokler si ni ogledal »Dnevnika Paula Wynnea«. Poleti 1990 je Wynne snemal svoj televizijski dnevnik iz bolniške postelje in gledalcem naznanil, da je zelo šibek in bolan. »Moje življenje je trenutno brez radosti in zelo me je strah«. Umrl je 5. julija 1990 (Alwood 1996: 243).

Tom Cassidy, dopisnik za CNN Financial News, je potem, ko so se o njem oziroma njegovi boleznici začele širiti govorice, pristal na televizijski intervju v reviji People Magazine in se pojavil v oddaji »Donahue«. Na »The Dick Cavett Show« je govoril o svojem uspehu na televiziji, o svoji oskrbi za Kaposijev sarkom in o svojih samomorilskih mislih. Umrl je 28. maja 1991 (Alwood 1996: 245).

V devetdesetih so se tudi dnevne pogovorne oddaje, kot so Oprah, Donahue, Geraldo bolj osebno lotili tem o aidsu. Gostili so posameznike, okužene z virusom HIV, in se izogibali statistikam. Vendar pa so zaradi želje po provokaciji izbirali goste z nasprotujočimi mnenji in ekstremnim obnašanjem. Precej senzacionalistično so recimo pri pogovorni oddaji »Charles Perez« (23. maja 1995) predstavili 21-letnega študenta, ki je v živo v studiu prejel rezultate svojega HIV testa (glej Hall 1998).

---

²¹ Paul Wynne je bil pred tem televizijski poročevalec za KGO-TV v San Franciscu.

Drugačno vlogo pa je odigrala MTV. Ta je imela glavno vlogo pri širjenju informacij mladini, ki je o spolnosti še najmanj informirana. Njihova serija »Seks v devetdesetih« (ki so jo predvajali od leta 1992 do leta 1994) se je spopadla s spremembami v odnosu in prakticiranju spolnosti pri mladih ljudeh, ki se jih je aids na kakršenkoli način dotaknil. Leta 1994 so predvajali pol-urno oddajo »Smart Sex«, ki je resno in iskreno problematizirala prepričanja v smislu: »Meni se pa to že ne more zgoditi«. Leta 1995 so z oddajo »The Goods presents: Think Positive« prikaz aidsa popeljali še na višjo raven, ko so se osredotočili na pogum in predanost mladih ljudi, okuženih z virusom HIV ali obolelih za aidsom. Vrhunec pa je MTV doživel v tretji sezoni resničnostnega šova »The Real World«. Eden izmed stanovalcev je bil namreč 22-letni gej Pedro Zamora, ki je očaral s svojo sproščenostjo glede lastne homoseksualnosti in okuženosti z virusom HIV, kar se je čustveno dotaknilo tako njegovih stanovalcev kot tudi gledalcev po celem svetu. Nekaj mesecev po zaključku serije je Pedro Zamora umrl in tako približal kruto realnost aidsa milijonom ljudi, ki so ga spoznali s pomočjo iskrenega prikaza televizije MTV (glej Hall 1998).

Aids so obravnavali tudi v nadaljevankah, ki smo jih lahko videli na slovenskih televizijskih postajah. Nanizanka »E.R.« je recimo polovico svoje prve sezone posvetila oboleli heteroseksualki z aidsom ter obravnavala okužbe v zdravstvu, kjer se dnevno spopadajo z okuženo krvjo. Tudi TV-limonada »All my children« je prikazala lik geja, ki umira za aidsom. Drugače je s serijo »Will and Grace«, ki nas v smeh spravlja s šalami o homofobiji, gejevskem starševstvu, smrti, seksu, svojih gejevskih junakov pa nikoli ne pošlje na HIV test. Zelo prodorna pa je na tem področju nanizanka »Queer As Folk«, ki predstavi geje kot trendovske promiskuitetne »ken lutke«, ki se spopadajo s strahom pred aidsom, in hkrati obravnava problem varnih spolnih odnosov in govori o partnerstvu z okuženimi.

Ta prikaz potrjuje sklep Stuarta Halla, da imajo televizijski teksti več pomenov, da gre za polisemijo, ki pa ni popolnoma svobodna. Vsaka družba/kultura do določene mere vrine

svoje klasifikacije družbenega, kulturnega in političnega sveta, kar ustvari dominanten kulturni red (Hall v Butler 1994: 350).

3.3 FILM

Podobno kot večina ameriškega tiska in večje televizijske postaje se je tudi hollywoodska filmska produkcija izogibala temam o aidsu. NBC je sicer že leta 1985, v obdobju vladavine konservativne Reaganove politike, posnela prvi ameriški film o krutosti virusa HIV »An Early Frost«, ki ga je režiral John Erman. To je bila zgodba o geju, ki se bojuje z aidsom, reprezentacija homoseksualnosti v tem filmu pa je naletela na kritiko med gejevsko populacijo. Televizijska postaja ni tvegala odpora med večinskim prebivalstvom in je ponavljala negativne stereotipe oz. predsodke o homoseksualnosti kot npr. da babica ne more reči svojemu vnuku »Mislim, da je tvoj fant zelo prijeten«, ker bi to pomenilo sprejemanje homoseksualnosti (Watney 1996: 112).

Filmi, ki so dosegli širši krog občinstva, so aids praviloma povezovali s homoseksualnostjo. Televizijski film režiserke Deborah Reinisch »Andres Mother« iz leta 1990 predstavlja konflikt med ljubimcem in materjo geja, ki je umrl zaradi aidsa. Podobne tematike se dotika film Gavina Millarja »Tidy Endings« (1988), kjer se soočita žena in ljubimec umrlega geja (Harty 1998). HBO-jeva adaptacija knjige Randyja Shiltsa »In igrali so naprej«, ki ga je režiral Roger Spottiswoode in velja za enega najbolj kontroverznih²² ameriških televizijskih filmov, prav tako utrjujejo predsodek o aidsu kot bolezni homoseksualcev. Če pa že govorijo o drugih žrtvah epidemije – npr. o otrocih, so te prikazane kot »nedolžne žrtve« - geji v najboljšem primeru ostajajo »manj nedolžne žrtve«. Hollywood je kot običajno, kadar gre za ideološko občutljive teme, z veliko zamudo sproduciral zgodbo o aidsu. Leta 1993, ko je bilo tveganje, da bi občinstvo reagiralo z odporom, že manjše, je udaril s filmom »Philadelphia« z odličnim Tom Hanksom. Film je bil deležen velike medijske pozornosti, na podelitvi filmskih nagrad

---

²² Kontroverzen je zato, ker zelo realistično in politično nekorektno prikaže Reaganovo administracijo in hkrati očrni ameriškega znanstvenika Roberta Galla, ki naj bi svoje znanstvene ugotovitve o virusu ukradel francoskim znanstvenikom. Tudi gejevsko življenje je prikazano zelo objektivno, brez senzacionalizma.

Oskar leta 1993? so ga zasuli z zlatimi kipci, kar pa že od nekdaj velja za nekakšno oddolževanje spregledanim, marginaliziranim družbenim skupinam (svež primer je leto 2002, ko so vse večje kategorije dobili »afroameričani«). Film so kritizirali, še posebej v gejevskem tisku, saj naj bi zanikal intimnost in čustveno kompleksnost v odnosih med moškimi, jo pa izpostavlja pri heteroseksualnih likih. Z zlatim kipcem pa so že leta 1989 nagradili dokumentarec »Common Threads: Stories From the Quilt« ki sta ga režirala Jeffrey Friedman in Rob Epstein, govori pa o žrtvah aidsa. Tudi film »Longtime Compagnion«, ki ga je režiral Norman Rene leta 1990, je prejel nominacijo za Oskarja (najboljša moška vloga), govori pa o gejevskem paru, ki se sooča z aidsom (Hartl 2006).

Sodobni filmi sicer aids in homoseksualnost praviloma obravnavajo z večjo mero občutljivosti, določeni vidiki homoseksualnih razmerij pa še vedno ostajajo tabu zaradi strahu pred reakcijo večinske heteroseksualne publike – že prikaz gejevskega ali lezbičnega para, ki si izkazuje naklonjenost (na primer s poljubljanjem) je za mnoge heteroseksualce odvraten (Smith 1996: 101). Druga pogosta značilnost hollywoodske filmske produkcije, ki je predmet kritik, je enoznačno sporočilo neizbežne zgodnje smrti²³ zaradi okužbe. Takšni so recimo filmi »Boys on the side« (1995), »The Cure« (1995) in »It's my Party« (1996), v slednjem se gej raje ubije, kot pa da bi se soočal s posledicami aidsa. Sicer je nekaj presenečenj, kot je to recimo film Larryja Clarka »Kids« iz leta 1995, ki prikazuje urbano heteroseksualno mladino, ki z opijati in priložnostnimi spolnimi odnosi pada v srž te bolezni. Občujejo brez kondomov in so glede na svoja leta (od 14 do 18) zelo promiskuitetni.

Omeniti velja tudi očitek, da so v filmih gejevski junaki praviloma beli moški iz višjega srednjega sloja, ki jim je medicinska in druga pomoč dostopna – v nasprotju z dejanskim stanjem, kjer večina ljudi z aidsom živi ob podpori Medicaid (sistem zdravstvenega zavarovanja za revne) in prihaja iz manjšin (Smith 1996: 101).

Tudi vrsta neodvisnih ameriških in neameriških kinematografij in televizij je ustvarila nekaj provokativnih in izzivalnih umetniških del, ki pa zaradi slabe produkcije ne dosežejo

---

²³ V sodobnem času se namesto izraza »umirati za aidsom« uporablja izraz »živeti z aidsom«.

širšega občinstva. Velika Britanija je bila npr. veliko bolj drzna pri ustvarjanju svojih filmov. V televizijskem filmu »Sweet as you are« iz leta 1987, ki ga je režirala Angela Pope, se heteroseksualec okuži z virusom HIV, ker spolno občuje z ženskami (glej Harty 1998). Eden zgodnejših filmov o aidsu je tudi britanski film »Buddies« režiserja Arthurja J. Bressona, posnet leta 1985, ki govori o za aidsom obolelim geju in o njegovem t.i. »buddyju«, prostovoljcu, ki skrbi zanj. V osemdesetih je namreč organizacija GMHC ustvarila t.i. »buddy system«, kjer so prostovoljci nudili okuženim čustveno oporo, medicinsko pomoč in pomoč pri vsakodnevni dejavnosti (glej Harty 1998).

Rosa von Praunheim, kultni režiser nemške underground kinematografije, je že leta 1986 ustvaril film »Ein Virus kennt keine Moral«, kjer uporabi ironijo, da seznanijo občinstvo z napačnimi podatki o aidsu. Tu je še komični mjuzikal »Zero Patience« iz leta 1993, ki se norčuje iz mita, da je za širjenje virusa HIV odgovoren t.i. »patient zero«, nek kanadski stevard. Film Françoise Magolina »Mensonge« (1993) je zgodba o nosečnici, okuženi z virusom HIV.. Film Erica Muellerja »Word and Time Enough« iz leta 1994 pokaže, da je v gejevskem razmerju še najmanjši problem partnerjev HIV+ status, film Gregga Arakija »The Living End« iz leta 1992 pa je zgodba o »road tripu« dveh homoseksualcev, okuženih z virusom HIV (Harty 1998). Vendar vsi naštetih filmi niso komercialni in tako dosežejo le ozek krog gledalcev – v nasprotju z milijonsko hollywoodsko publiko.

Po filmskih reprezentacijah aidsa so se torej na v osemdesetih najbolj izkazale televizijske postaje (predvsem kableske in neodvisne), še bolj pa neodvisna filmska produkcija, ki je drzno in inovativno prikazala bitko z aidsom, pa naj bodo to homoseksualci, ženske ali otroci. Hollywood je z večjo studijsko produkcijo postregel v letu 1993, že prej pa se je skušal oddolžiti s podeljevanjem Oskarjev filmom z aids tematiko. Še vedno pa v vseh filmih o aidsu prevladuje reprezentacija homoseksualcev kot najpogostejših žrtev. Filmska industrija je izgubila veliko svojih igralcev na račun aidsa, npr. Rocka Hudsona, Amando Blake in Brada Davisa, zato bi morali že kot poklon tem velikanom aidsu posvečati več pozornosti in ga prikazovati na bolj kompleksen družbeno kritičen način, ne le z liki gejev, ki izolirano brez dotikov bližnjih umirajo v samoti.

Čeprav gledališče ne sodi v poglavje o filmski produkciji, pa vseeno velja omeniti Broadway, ki je ponudil nekaj del z aids tematiko. Za najboljše velja drama Tonyja Kushnerja »Angels in America«, po katerem je bila posneta tudi večkrat nagrajena in zelo popularna miniserija leta 2003 na TV postaja HBO, kjer sta blestela Meryl Streep in Al Pacino. Leta 1996 so na Broadwayu premierno prikazali tudi drzen mjuzikal »Rent«, kjer se pojavi nekaj gejevskih likov okuženih z virusom HIV, pa tudi nekaj heteroseksualnih.

3.4 PORNOGRAFIJA

Pornografijo zaradi specifičnosti žanra in glede na to, da v obdobju interneta ta posel še najbolj cveti²⁴ ter je tudi zelo lahko dostopen ljudem vseh starosti, obravnavam posebej. Pornografija je izraz naših fantazij in ima veliko vlogo predvsem pri moških, tako heteroseksualnih kot homoseksualnih. Lahko pa rečemo, da je pornografija velik del gejevske kulture, saj je v sedemdesetih in osemdesetih bil to edini medij, kjer je bilo mogoče videti dva moška, ki se poljubljata in se predajata »intimnim« užitkom.

Heteroseksualno pornografsko industrijo je strah pred aidsom pretresel leta 1998, ko je Marc Wallace, igralec v pornografskih filmih, spoznal, da je HIV+, še bolj pa leta 2004, ko sta se okužili zvezdi Darren James in Lara Roxx. Takrat so za 60 dni so prenehali snemanja in testirali vse igralce (Wikipedia 2007f).

Kljub možnosti okužbe v heteroseksualni pornografski filmski industriji igralcem in igralkam odsvetujejo uporabo kakršnekoli vidne zaščite, saj producenti verjamejo, da si javnost želi gledati nezaščitene spolne odnose. Zdravstvenim testom so v tej industriji sicer

---

²⁴ Američani letno porabijo 4 milijarde dolarjev za pornografijo.(Salyer 2000) V ZDA se je distribucija pornografije radikalno spremenila v 1980-ih s pojavom videorekorderjev in kabelske televizije, ki so uničile porno kina. V današnjih časih pa pri distribuciji pornografije prevladujeta DVD in Internet. V ZDA tedensko izzide 211 novih pornografskih filmov (glej Wikipedia 2007g).

naklonjeni, vendar nadzor nad testiranjem ni zadovoljiv (Huffstutter 2003). Organizacija »Adult Industry Medical Health Care Foundation« mesečno testira 1200 igralcev za HIV in druge spolno prenosljive bolezni (Wikipedia 2007f). Robert Herrera, glavni producent produkcije Simon Wolf zagovarja, da mora igralec od svojih soigralcev zahtevati rezultate HIV testa ali celo kondoma, vendar se kondome v tej industriji redko uporablja, predvsem zaradi strahu pred izgubo publike. V letu 2004 so v heteroseksualni pornografiji zabeležili le 17 odstotno uporabo kondomov. Zaradi različnih izbruhov virusa med igralci, so v Kaliforniji leta 2004 resno razmišljali o zakonski regulaciji uporabe kondomov in sicer o zakonu o obvezni uporabi kondoma, vendar v pornografski industriji njihovo uporabo povezujejo z upadom dobička (Wikipedia 2007f). Ker je pornografija nekakšna oblika spolnega izobraževanja in prodaja stereotipnih fantazij, bi bil tak zakon še kako umesten – ne le zaradi zaščite porno igralcev, ampak tudi zaradi zaščite gledalcev.

Gejevska pornografska industrija pa se praviloma drži drugačnih pravil. Brez kondoma in brez HIV testa ni občinstva. Skoraj vse gejevske porno produkcije zahtevajo uporabo kondomov in ostale zaščite in takšna pravila veljajo že od osemdesetih let naprej. Ta odločitev je povezana tudi s finančnimi učinki: čeprav obstaja tržna niša za filme z nezaščitenimi spolnimi odnosi, jih večina distributerjev pornografije ne ponuja, ker se boji javne kritike. Gejevski igralci in gejevsko občinstvo v nezaščitenem spolnem odnosu praviloma ne vidijo fantazije, ampak smrt na ekranu (Huffstutter 2003).

GMHC je leta 1986 ustvarila video z naslovom »Chance of a Lifetime«, s katerim je pozivala k varnemu spolnemu odnosu. Fantazijski scenariji v videu so usmerjeni v skupine, ki jih definirajo skupne seksualne fantazije, in jih vabijo, da sprejemejo kondome v svoje polje seksualnih asociacij. Video je bil zaradi eksplicitnosti v Veliki Britaniji prepovedan (Watney 1996: 76). Spet gre za problem molka: če želimo ljudi obvarovati pred okužbo z virusom HIV, jih je treba seznaniti z informacijami o spolnih odnosih in včasih to tudi vizualno ponazoriti. Ne gre za pornografijo, ampak za reševanje življenj: družbeno dejstvo je, da kondom rešuje življenja, kar so v svojih preventivnih programih (za razliko od državnih abstinencijskih programov) entuziastično poudarjala tudi gejevska gibanja. Ali kot pravi Watney (1997: 63): »Napad na pornografijo za prispevek k številu žrtev aidsa je le

prikaz osnovnega nerazumevanja tako pornografije kot tudi te bolezni. Ta bolezen nima vesti. Biti »dober« ne pomeni, da si imun na virus HIV.« Pornografija v ljudeh zbuja mešane občutke. Robin Morgan je npr. izjavila, da je »pornografija teorija, posilstvo pa praksa«. Spet drugi trdijo, da je pornografija »fikcija, ki se sklada z družbenimi dejstvi« (Goldstein 2005:70) in da je v času aidsa nujno potrebna, saj vzpodbuja fantaziranje in masturbacijo, ki veljata za varne spolne prakse.

4. GEJEVSKA GIBANJA

»Predsodki o aidsu ustvarijo družbeno smrt, ki prevlada nad fizično.« Tom Hanks²⁵

Čeprav je morda videti, da se je politizacija homoseksualnosti pričela v Nemčiji z inštitutom Magnusa Hieschfelda in zgodnjimi gibanji za emancipacijo homoseksualcev, ki so se razširila v različne ključne predele Evrope (predvsem skandinavske države in Nizozemsko) in v ZDA, je šele skozi Stonewallski upor leta 1969, končno pa s Castro Street v San Franciscu, West Hollywoodom v Los Angelesu in Greenwich Vilageom v New Yorku, izbruhnila kot prototip bodočnosti. Ta politizacija je močno okrepila gejevske in lezbične kulture, identitete in politike, ki so se postopoma vse bolj in bolj širile po celem zahodnem svetu. To je za nekatere pomenilo amerikanizacijo homoseksualnosti (Plummer: 31).

---

²⁵ Quoteworld 2007.

Slika 4.1: Kaj je gejevsko gibanje?

Vir: Majkić 2007.

V šestdesetih in sedemdesetih je v ZDA LGBT²⁶ gibanje postalo militantno in začelo pritiskati na različna področja družbe in življenja. Zakonodaja je zaradi tega tudi malce popuščala pri kaznovanju svobodnega homoseksualnega obnašanja med odraslimi osebami. Eden od ciljev gibanj je bila dekonstrukcija podobe homoseksualnosti kot hormonske, genske ali duševne deviacije, želeli so opozoriti na nasilje nad homoseksualnimi osebami in zahtevali spoštovanje človekovih pravic ne glede na spolno usmerjenost. Pritiskala so na medicino in zdravnike, pa tudi na cerkev in verske skupnosti (Pozaič 1992: 28).

Gibanja za civilne pravice na splošno ne spreminjajo družbe, v kateri delujejo, vplivajo pa na razmerja politične moči. Gibanje za pravice črncev iz šestdesetih npr. ni omajalo

²⁶ Lesbian Gay Bisexual Transgender

ekonomskih privilegijev belcev, je pa delno odpravilo rasno diskriminacijo (Smith 1996: 275). Gibanja LGBT niso odpravila podreditvenih razmerij glede na spolno usmerjenost, so pa pomembno prispevala k dekonstrukciji heteronormativnosti in k omejevanju diskriminacije. Iz teh gibanj so izšle gejevske in lezbične študije, ki so zaobjele mnoge discipline. V sedemdesetih letih so bile posebej vplivne psihologija, sociologija in zgodovina, v osemdesetih so postajale vedno bolj pomembne oblike kulturoloških študij, literarna teorija in postmoderni feminizem (Plummer 1995: 20). V osemdesetih se je razvilo še eno izrazito študijsko področje: raziskave na področju aidsa. Za nekaj časa se je celo zdelo, da je nova generacija znanstvenikov zapustila gejevske in lezbične raziskave zaradi močnih potreb po aktivizmu v zvezi z aidsom. Vsak krizni aspekt aidsa je razvil svoje raziskovalno področje: od behaviorističnih študij spolnosti do psiholoških študij »shajanja z aidsom«; od analize medijev do razprav o diskurzu; od zgodovine in politike do poezije in biografije; razvila se je enormna kultura raziskav in literature o aidsu, med avtorji pa izstopajo Altman, Crimp, Patton, Watney in Carter (Plummer 1995: 24).

4.1 NOVO POLJE POLITIČNEGA DELOVANJA

Na zahodu so se aktivisti že od prvih primerov aidsa med homoseksualnimi moškimi borili za enakopravnost in osnovne človekove pravice, zbirali so denar za raziskave in razširjali vednost o varnih spolnih odnosih.

Aids aktivizem se je začel z odzivi aktivistov na homofobične koncepte bolezni: zahtevali so spremembo poimenovanja bolezni iz GRID v AIDS, saj je bilo znanstveno dokazano, da je veliko primerov aidsa med ljudmi, ki niso homoseksualni (Patton 1996: 112). Še pred uveljavitvijo sintagme »varen seks« so se geji organizirali, da bi omejili širjenje nove bolezni. Že pet let pred ustanovitvijo ACT UP-a (glej stran 42) med vladavino molka o epidemiji, so se aktivisti naslanjali na tradicionalne zdravstvene izobraževalne modele in jih širili naprej. V teh zgodnjih letih epidemije so se odvijale pomembne bitke o seksualnosti. Stremeli so k javnemu obravnavanju seksa, da bi raziskovalci razumeli posebnosti seksualnih praks gejevskih moških, prizadevali so si za dekonstrukcijo predstav

o zvezi med kriminalnimi dejanji spolnega nasilja (pedofilija) in homoseksualnostjo. V času, ko so se geji in lezbijke artikulirali kot manjšina v boju za civilne pravice, je imelo to velik političen pomen (Patton 1996: 120). Moč odziva gejevskih moških je tudi razjasnila, da gejevska skupnost ni homogena, da vključuje tudi lezbijke in druge, katerih seksualnost je bila označena kot deviantna. Ti kolektivni odzivi so povečali politično moč skupnosti LGBT (severne evropske države, ZDA, Kanada in Avstralija) in nekaj moči v formiranju politike (Patton 1996: 121). Aktivistična uradna bitka znotraj meja ZDA je močno vplivala na splošno področje politike in diskurza čez državne meje (Patton 1996: 120).

Zgodovina odziva gejevskih moških na epidemijo je v bistvu politično dejanje skupnosti. Organizacije kot so GHMC v New Yorku, Terrence Higgins Trust v Veliki Britaniji in Deutche Aids Hilfe v Nemčiji so izhajale iz bojev LGBT skupnosti v sedemdesetih in zgodnjih osemdesetih za kolektivno delovanje in civilne pravice. Te in podobne organizacije imajo različno zgodovino in strategije, opravile so izjemno pomembno delo, ne glede na kritike, da so »de-gayed« aids, torej oslabile povezavo med homoseksualnostjo in virusom HIV preko opozarjanja, da je aids problem vseh. Kritiki so namreč vztrajali pri oceni, da je to še vedno primarno epidemija homoseksualcev (King v Hart 1996: 91). Takšne organizacije ostajajo dober primer kolektivnega delovanja gejevskih moških in njihovih somišljenikov, saj so aids postavili na politični in zdravstveni dnevni red do te mere, da ostaja ključna zdravstvena prioriteta vsaj v t.i. razvitem svetu (Hart 1996: 92).

4.2 ORGANIZACIJE

4.2.1 GAY MEN'S HEALTH CHRISIS

Larry Kramer je januarja 1982 skupaj s skupino svojih prijateljev, vključujoč Lawrencea Massa in Alvina Friedman-Kiena²⁷, ustanovil društvo Gay Men's Health Chrisis, prvo aids

---

²⁷ Predavatelj na fakulteti New York University Medical Center, ki je diagnosticiral prve primere v New Yorku.

storitveno organizacijo v državi in na svetu. Med njimi je bilo tudi nekaj posameznikov, ki so kasneje sami postali žrtve okužbe z virusom HIV (Alwood 1996: 215).

GMHC si je zadala nalogo, da čim širšo javnost opozarja na nevarnost katastrofalne epidemije v fazi, ko se niti mediji niti strokovnjaki v medicini niso upali sprožiti javne panike zaradi bolezni, ki uradno sploh še ni imela imena.

Društvo je poleg tega organiziralo pomoč osamljenim aids bolnikom – to je že omenjeni »buddy« sistem, o čemer je leta 1989 poročal tudi Times: »Organizacija GHMC odraža dramatične spremembe, ki so spreobrnilo življenje v homoseksualni skupnosti v času aidsa. V borbi s smrtjo in predsodki je skupnost, ki je bila nekoč označena kot brezskrbna in svobodomiseln, napredovala v bolj zrelo in politično aktivno populacijo« (Alwood 1996 : 228). S tradicionalnimi »AIDS Walk« v New Yorku, pohodi s svečami in transparenti, opozarjajo na epidemijo in zbirajo sredstva za obbolele (za zdravstveno oskrbo in osnove za preživetje), denar pa razdelijo predvsem dobredelnim aids storitvenim organizacijam (na prvem so zbrali 710.000 dolarjev). Junija 1994 je društvo objavilo reklame na podzemni železnici z geslom »Mladi, privlačni in varni«, desnica pa jim je s Katoliško skupnostjo zadala protiudarec s kampanjo: »Bi radi izvedeli malo umazano skrivnost? Kondomi ne rešujejo življenj« (New York News & Features 2006).

GMHC še vedno ostaja ena največjih storitvenih organizacij za okužene z aidsom in ne diskriminira - v svoje kroge spusti vse, tako heteroseksualce, pripadnike različnih ras in seveda geje, katerim je bila organizacija prvotno namenjena. Praksa GMHC pa potrjuje že omenjeno Foucaultovo tezo o moči lokalnih podjarmljenih vednosti: že leta 1984 jih je CDC (Center za nadzor bolezni) prosil za sodelovanje pri planiranju konferenc o aidsu (Wikipedia 2007b). Ker so se gejevske organizacije z aidsom ukvarjale že od začetka, so posedovale več informacij in si nabrale več izkušenj na tem področju, kar so sčasoma začele spoštovati tudi državne institucije.

GMHC je prejela ogromno donacij za svoja korektna dela, v letu 2005 jih je celo sponzoriralo mesto New York z več sto tisoč dolarji, ena večjih donacij je bil tudi milijon

dolarjev Davida Geffena, bogatega producenta (Wikipedia 2007b).

4.2.2 GLAAD

Leta 1985 so na sestanku v stanovanju gejevskega pisatelja Darryl Yates Rista ustanovili združenje Gay and Lesbian Alliance Against Defamation. Organizacija je nadaljevala tam, kjer so končale Gay Liberation Front, Gay Activist Aliance in National Gay Task Force. Je neprofitna organizacija LGBT gibanja, ki se posveča pravičnemu reprezentiranju LGBT skupnosti v medijih.

Novembra 1985 je skupina priredila sestanek »mestnega sveta« v cerkvi v Greenwich Villagu, ki se ga je udeležilo približno 700 jeznih gejev in lezbijk, vključno z izjemno energičnimi mladimi aktivisti. Rist je začel z nagovorom, da je njihova toleranca prešla zadnji prag in da jim je vsega dovolj. »Nič več ne prosimo, nič več ne sprašujemo,« je rekel pisatelj in filmski kritik Vito Russo, »epidemija aidsa je postala orožje desničarskih fanatikov in rumenega tiska, da nas iztrebi z ustvarjanjem mentalitete lova na čarovnice proti lezbijkam in gejem v mestu« (Alwood 1996: 236). Štiri mesece kasneje se je jeza še povečala, ko so konservativni pisci začeli s krutimi in nečloveškimi opazkami v svojih člankih. Politični ekstremist Lyndon LaRouche je predlagal celo obvezno tetoviranje oziroma označevanje ljudi s simptomi aidsa, česar seveda niso sprejeli. 1. decembra 1985 je skupina organizirala demonstracijo proti medijem pred New York Postom, kjer je 500 demonstratorjev vzklikalo: »Post je umazana cunjia,« in mahalo z majhnimi rumenimi krpami pred njihovim vhodom. Post je namreč objavil več kot 20 člankov, v katerih primerja geje in lezbijke z vsako človeku znano perverzijo. Protestniki so prepričali urednike za sestanek s člani GLAAD. To je bila njihova prva zmaga (Wikipedia 2007c). Maja 1987 je skupina organizirala protest pred National Review proti novinarju Williamu Buckleyu²⁸, ki je v svoji kolumni, tako kot La Rouche, predlagal tetoviranje okuženih z

---

²⁸ Novinar William Buckley je 18.marca 1986 v New York Timesu pozval k obveznem HIV testiranju in izjavil, da morajo HIV pozitivne geje prisilno tetovirati na njihove zadnjice, uživalce drog pa na rokah.

virusom HIV. Buckley srečal z njimi in v svoji kolumni pozneje preklical ta predlog, ter pozval k izobraževanju o varnih spolnih odnosih (Alwood 1996: 237).

GLAAD je bil do leta 1987 v New Yorku zelo razpoznaven, na državni ravni pa še ni uspel. Njegovi ustanovitelji so si prizadevali razširiti jezo med homoseksualci po celi državi. Člani niso bili enotni, ali naj bo GLAAD aids organizacija ali skupina za medijsko zagovarjanje homoseksualnosti. To dilemo so rešili marca 1987, ko je Larry Kramer v New York Gay Community Center predstavil novo organizacijo Aids Coalition To Unleash power – ACT UP, ki se je skoncentrirala na zbiranje denarja za raziskave o aidsu, hkrati pa je pritiskala na državo, da pospeši postopke glede odobravanja novih zdravil. ACT UP je omogočil GLAAD-u, da se osredotoči na medije, saj je preširok interes uničil že veliko podobnih skupin (Alwood 1996: 259).

4.2.3 ACT UP

Leta 1987, ko je epidemija že močno prizadela gejevsko skupnost, so se aktivisti intenzivno spraševali o svojem lastnem zakonu molka. »MOLK = SMRT« je postal glavni moto aktivistične skupine ACT UP in njihovi člani so začeli z ostro kampanjo proti javni in državni odgovornosti za kopičenje smrtnih žrtev. »Outing« je bila ena izmed njihovih taktik (Alwood 1996: 272).

Nastanek skupine ACT UP je bil pogojen s praznino v HIV/aids političnem aktivizmu, saj je bila GHMC preveč storitveno orientirana, da bi učinkovito vplivala na aidsu sorodne politične teme, GLAAD pa se je ukvarjal pretežno z mediji. ACT UP je raznolika skupina, ki jo družijo jeza in predanost h končanju aids krize (Smith 1996: 276). Prvotni cilj organizacije ACT UP je bil povečati število zdravil v boju proti virusu HIV, zato je bila njihova prva tarča FDA (Food and Drug Administration). Glede na to, da je aids prizadel ogromno revnih ljudi, ki jim je pomagal le Medicaid, je bila to najpomembnejša točka pri aids aktivizmu (Smith 1996: 279). V svoji prvi demonstraciji leta 1987 so protestirali proti FDA zaradi počasnosti pri odobravanju zdravil za aids.

Zaustavili so promet, predstavili ulično predstavo, v kateri so zažigali simbole FDA, in kljub priprtju demonstratorjev dosegli svoj cilj (New York News & Features 2006).

Strategije in taktike organizacije ACT UP so šle včasih predaleč in pogosto mejile na fanatizem in nasilje. Blokiralni so telefonske linije podjetij, ležali na cesti in se pretvarjali, da so mrtvi, se priklenili na radiator aidsu sovražne organizacije. Protestniki so tudi vdrli na snemanje večjih TV postaj v času večernih novic z vzkliki: »Borite se z aidsom, ne z Arabci!« Upirali so se tako velikim podjetjem kot tudi recimo razstavi Nicholasa Nixona v muzeju MOMA septembra 1988, kjer je umetnik prikazal ljudi z aidsom kot bolne nemočne žrtve, iznakažene čudake v najbolj fatalističnem smislu besede (New York News & Features 2006).

Kljub temu, da ACT UP ni gejevska in lezbična organizacija (njihovo gibanje ni boj za pravice homoseksualcev), je večina njihovih članov gejev in lezbijk. Zaradi tega so njeni člani predani borbi proti homofobiji. Obstajajo polemike o tem, katero skupino ACT UP predstavlja. Najbrž bi bil najbližji opis, da predstavlja jezo svojih članov glede vladnega odziva na epidemijo, pa naj bodo to ženske, člani skupnosti LGBT ali rasne manjšine (Smith 1996:278). Zaradi tega so ACT UP-u očitali, da se približuje »mainstreamu«, ko poskuša predstavljati vse ljudi z aidsom, ne le gejev in lezbijk. Precej članov ACT UP-a je skupino zapustilo, da bi ustanovili svojo novo »ožje usmerjeno« skupino ali se pridružili drugi že obstoječi. Tako so npr. člani ACT UP-a, ki so se želeli usmeriti na pravice gejev in lezbijk, ustanovili organizacijo Queer Nation. Drugi so ustanovili The Treatment action Group, da bi se osredotočili na zdravljenje okuženih z virusom HIV (Smith 1996: 278).

4.3 USPEH IN OČITKI V ŠE NEDOKONČANI BITKI

Aids je dodobra napadel populacijo gejev v zahodnem svetu. Gej je postal žrtev, bolnik, ki si zasluži usmiljenje. Hkrati pa je z epidemijo aidsa še naraslo proti gejevsko in lezbično nasilje, proti čemur se geji in lezbijke borijo z zahtevami po kazenskem sankcioniranju nasilja zoper osebe ali skupine oseb zaradi njihove rase, narodnosti ali seksualne usmerjenosti (Smith 1996: 57). Po drugi strani pa so, paradoksalno, krščanska čustva in gospodarska škoda, ki jo povzroča aids, gejem in lezbijkam bolj odprli vrata v »normalen

svet«. Zdravstvene aktivnosti so v svoje vrste pripustile tudi homoseksualne prakse. Politika in zakonodaja je bila prisiljena upoštevati zahteve za enakopravnost ne glede na spolno usmerjenost. Strah pred širjenjem epidemije je marsikje pomembno vplival na legalizacijo istospolnih partnerskih zvez.

Dejstvo, da je aids v devetdesetih postal osrednja tema LGBT gibanj, pa je sprožilo nekaj nezadovoljstva tudi znotraj te skupnosti. Gejevski in lezbični pohod na Washington leta 1993 je poskusil preusmeriti pozornost tudi na druge probleme – takrat na položaj gejev v vojski. Zaradi dejstva, da se vse več heteroseksualcev okuži z virusom HIV, se pojavlja vprašanje, ali bo LGBT skupnost obdržala raven odgovornosti in zanosa v boju proti epidemiji. Nekateri predvidevajo, da se bodo LGBT organizacije še vedno osredotočale na aids zaradi denarja, ki jim ga bo država priskrbela za njihove aktivnosti, ne pa zaradi manjšin, ki trpijo zaradi bolezni (Alwood 1996: 281).

Na koncu naj omenim še očitek, da je aids poistoveten s homoseksualnostjo, ker se z njim aktivistično ukvarjajo le LGBT organizacije. Po mojem mnenju ta očitek ni upravičen, nasprotno, LGBT organizacije si zaslužijo vso pohvalo za informiranje javnosti o širjenju virusa HIV, še posebej pa za svoje delo na področju preventive - opozarjanje na nevarnosti nezaščitenih spolnih odnosov in uporabo kondomov.

5. PREVENTIVA

»Kondom je Pepelkin čeveljc naše generacije. Natakneš si ga, ko spoznaš tujca, z njim plešeš celo noč in ga potem odvržeš. Kondom, ne tujca« (Palahniuk 1997: 53).

Gejevska skupnost je v začetku epidemije edina opozarjala na preventivo pred okužbo z virusom HIV in se resno ukvarjala s strategijami izobraževanja o spolnosti. Odziv raziskovalcev na epidemijo aidsa med geji in biseksualnimi moškimi v »Zahodnem svetu« je potekal v treh fazah. V prvi fazi je bil cilj raziskovalcev priskrbeti osnovne epidemiološke informacije, s katerimi bi lahko predvideli stopnjo tveganja, povezano z določenimi aktivnostmi, konteksti in posamezniki (Goedert v Hart 1996: 89). V drugi fazi

so demonstrirali, da lahko geji spremenijo svoje spolno obnašanje in da lahko to znatno omeji širjenje okužb z virusom HIV in z drugimi spolno nalezljivimi boleznimi (Martin v Hart 1996: 90). V tretji, še vedno razvijajoči se fazi, pa opozarjajo na povečano širjenje okužb z virusom HIV, zaradi novega rizičnega obnašanja pri moških, ki šele začinjajo svoje spolno življenje (spolno kariero), ali pa zaradi sprememb, povezanih z družbenimi in kulturnimi faktorji, ki ovirajo dostopnost ali širjenje vednosti o pomembnosti varnega spolnega odnosa in o varnih spolnih tehnikah (Stall v Hart 1996: 90).

5.1 STRATEGIJE

5.1.1 ABSTINENCA

Pozivanje k seksualni abstinenci in monogamiji je ena od strategij, ki se je vladajoče politike najraje poslužujejo, saj ne tvegajo zgražanja »moralne večine«, kar velja predvsem za konzervativce, ki nasprotujejo obširnemu izobraževanju o spolnosti in distribuciji kondomov. Ker se je aids pojavil v zelo konzervativnem času Reaganove vladavine je bilo pozivanje k abstinenci prva in edina strategija preventive.

William Bennet (minister za izobraževanje v času Reaganovega predsedovanja) je bil najbolj aktiven pri promoviranju monogamije in abstinence kot metode preventive proti aidsu. Kritiziral je uporabo kondoma, uvedel izraz »kondomanija« in skušal vzbuditi dvom o učinkovitosti kondoma z raziskavami, ki so potrdile neuspeh kondoma pri okužbi z virusom HIV. Zamenjal je izraz »varen spolni odnos« z »varnejši spolni odnos« in pri opisovanju spolnih odnosov pogosto uporabljal metaforo ruske rulete (Fumento 1988). Kritiki zagovornikov abstinence opozarjajo, da s tem zapirajo prostor izobraževanju o varnem seksu, vplivajo na pogostost uporabe kondomov, s čimer pripomorejo k širjenju okužb z virusom HIV.

Najzgodnejše abstenenčne programe v povezavi z aidsom je sicer avtoriziral predsednik Bill Clinton. Ko je leta 1993 U.S. Public health Service ustanovil »Aids information

hotline«, so svojim uslužbencem prepovedali predavati o seksualnih stvareh in o uporabi kondomov. Enako se je dogajalo tudi v srednjih šolah, kjer so se prav tako izogibali pogovorom o kondomih (Smith 1996: 172).

Vrhunec pa so izključevalni abstinenčni programi doživeli v mandatu Georgea W. Busha, saj so v prvih petih letih njegovega predsedovanja (2000 do 2005) vložili približno milijardo ameriških dolarjev v programe, ki promovirajo abstinenco (Gill 2006: 23). Ti programi celo izsiljujejo promoviranje abstinence s finančno podporo: če npr. šola promovira abstinenco, se mora izogibati promoviranju kondomov in varnih spolnih odnosov, če želi dobiti finančno podporo države (Gill 2006: 23).

O učinku abstinenčnih programov priča raziskava dr. Hannah Bruckner z univerze Yale: gre za študijo o življenju mladih Američanov, vključenih v program krščanske organizacije »Lifeway Cristian Resources« s poimenovanjem »True Love Waits« (zgodnja devetdeseta). Del tega programa je bila zaobljuba spolne nedolžnosti in do leta 1995 se je zaobljubilo 2 milijona mladih ljudi. Ugotovitve omenjene raziskave so pokazale, da so tisti, ki so se zaobljubili, začeli spolno občevati kasneje, imeli so manj spolnih partnerjev, poročali pa so se bolj zgodaj kot tisti, ki zaobljube niso dali. Vendar je študija ugotovila, da to ni vplivalo na pogostost oz. razširjenost spolno prenosljivih bolezni med eno in drugo populacijo (Gill 2006: 22). Po mnenju dr. Brucknerjeve je razlog v tem, da mladi z zaobljubo niso bili deležni izobraževanja o varni spolnosti, res so začeli spolno občevati pozneje, vendar niso uporabljali kondoma ali pa so se iz sramu, da niso držali obljube, izogibali zdravniškemu pregledom (Gill 2006: 22). Ti podatki so še eden od argumentov na strani tistih, ki opozarjajo, da se preveč denarja porabi za abstinenčne programe, premalo pa za izobraževanje o varnih spolnih odnosih. Racionalni razmislek, iskreni pogovori in kondomi so tisto, kar nas bo pripeljalo v varno seksualnost, tega pa si politične oblasti ne želijo priznati – v novem tisočletju ostaja spolnost prepovedana tema v politiki .

ZDA so res država, ki vlaga največ finančnih sredstev v mednarodne programe preventive proti okužbi z virusom HIV in z njo povezanih storitvenih programov. Problem pa je v tem, da sredstva deli programom, ki ideološko ustrezajo vladajoči konservativni politiki,

kar je smrtno nevarno (Gerard 2005). Busheva administracija npr. zahteva od ameriških organizacij, ki jih finančno podpira v boju proti aidsu, podpis sporazuma, kjer prisegajo, da so proti prostituciji. S tem hočejo onemogočiti delovanje tistih organizacij, ki skušajo zmanjšati širjenje virusa HIV med prostitutkami (Gerard 2003).

Konservativna ideologija žal diktira javni zdravstveni politiki. Zaradi vztrajanja pri spolni vzdržnosti se mladi ne izobrazijo na področju varnih spolnih odnosov. Dober primer je Indija. Tam so razdelili na milijone brezplačnih kondomov, da bi zajezili naraščanje populacije, ki že presega 1,2 milijarde, in zmanjšali število okužb z virusom HIV. Problem je v tem, da se v Indiji ne govori o spolnosti, zato večina niti ne zna uporabljati kondoma - le četrtnina omenjenih kondomov je služila svojemu namenu. Ostale so uporabili za prenašanje vode, kot balone za otroke in ostale igrače, indijski vojaki pa so z njimi pokrivali svoje puške, da bi jih zaščitili pred prahom (glej Bedi 2007).

5.1.2 IZOBRAŽEVANJE

Gejevska skupnost se je že na začetku epidemije brez iluzij o abstinenci osredotočila na izobraževanje o »varnejših« splonih odnosih. Že leta 1982 je organizacija »Sisters of perpetual indulgence²⁹« v sodelovanju z medicinskimi strokovnjaki izdala prvo brošuro o varnem seksu »Play Fair« (Salyer 2001).

Nekaj aids organizacij je začelo s predavanji o varnem seksu za geje. Ti izobraževalni podvigi so prispevali k spreminjanju norm gejevske moške skupnosti. Raziskovalci pa so vseeno opazili, da so se določeni gejevski moški problemu aidsa (iluzorno) izogibali tako, da so se izogibali gejevske skupnosti, se manj izobraževali, imeli manj prijateljev z aidsom in ohranjali čustveno distanco do posledic epidemije (Patton 1996: 128). To je povzročilo nekakšen razkol v gejevski skupnosti. Pojavile so se tudi nove kategorije gejev, ki so sicer prakticirali varen seks, vendar se v poznejši fazi epidemije ponovno prevzeli tvegano

---

²⁹ Sisters of Perpetual Indulgence – samooklicane queer nune 21. stoletja. So družbene aktivistke za neprofitne dobrodelne organizacije – s transvestitskimi nastopi zbirajo denar za pomoč ljudem z aidsom in vodijo kampanje o varnih spolnih odnosih (glej Salyer 2001).

seksualno vedenje (Hart 1996: 90). Veliko gejev se je npr. kljub opozorilom o nevarnosti okužbe z virusom HIV še vedno predajalo užitkom nezaščitenega anonimnega seksa, saj so v omejevanju videli tiranijo nad svojo seksualnostjo.

Delavnica »Hot, Horny and Healthy«, ki jo je organiziral Michael Chernoff v New Yorku v sredini osemdesetih, je bila pomembna alternativa abstinenčnim programom. Te delavnice so pomagale gejevskim moškim pri reorganiziranju svojega spolnega obnašanja in rekonstruirale njihovo seksualnost z erotiziranjem varnih praks v kontekstu novih vrednot in odgovornosti. Ta delavnica tudi v današnjem času ostaja eden pomembnejših izobraževalnih modelov pri spolni vzgoji (Patton 1996: 127). Namesto abstinence svetujejo uporabo primerne zaščite, torej kondoma³⁰. Če odštejemo abstinenco in masturbacijo, je kondom najboljša mogoča zaščita pred spolno prenosljivimi boleznimi, vendar pa ga državni organi ne omenjajo pogosto, saj bi to pomenilo, da odobravajo priložnostne spolne odnose oziroma spolne odnose nasploh. Iz istih razlogov te preventive niti množični mediji praviloma ne izpostavljajo. Reklame za kondome npr. so prava redkost, čeprav so ti še vedno najboljša zaščita pred aidsom in drugimi spolno nalezljivimi boleznimi. Vzroki za odsotnost reklam so ideološki in v nasprotju s finančno-ekonomskimi interesi proizvajalcev: Američani npr. kupijo 450 milijonov kondomov letno, televizijske postaje pa še vedno menijo, da so reklame za kondome preveč kontroverzne, kljub temu da se v reklamah s pomočjo seksualnih konotacij prodaja vse od pralnega praška do najnovejše Toyote (Salyer 2000). Lahko omenim tudi simpatičen slovenski oglas iz devetdesetih, ki prikaže vsebino maminega sporočila svojemu sinu. Ta oglas je dvignil kar nekaj prahu, zaradi znamenitega slogana: »kondomi so v kopalnici«.

5.1.3 »PEER« PREVENTIVA

V primerjavi z intravenoznimi uživalci drog in prostitutkami, so gejevski moški s politično organizacijo in z lobiranjem na področju preventive dosegli veliko, vendar je kljub temu

---

³⁰ Ta cevasto oblikovan kos gume (lateks) ali živalskega tkiva, ki se prilega penisu med erekcijo in preprečuje iztekanje semenske tekočine, izvira že iz starega Egipta okoli leta 950 pred našim štetjem, le da je bil takrat narejen iz živalskih membran. Prvi kondom iz lateksa je prišel v uporabo leta 1930 (Wikipedia 2007a).

preventiva infekcije z virusom HIV še vedno močno individualizirana in odvisna od sprememb osebnega obnašanja. V tem kontekstu je zanimiva organizacija Men's Network iz Kalifornije, ki svojo preventivno dejavnost usmerja v skupnosti mladih gejevskih moških (od 18 do 28 let). Program zajema prezentacije v barih, na dogodkih, kjer se zbirajo mladi geji (npr. zabave na plaži in v diskotekah), člani skupine navezujejo neformalne stike v popularnih »cruising areas³¹«. Organizirali so tudi delavnice »varnih spolnih odnosov«. Njiv cilj ni le informiranje, ampak spreminjanje norm spolnega obnašanja s pomočjo t.i. trendsetterjev, popularnih ljudi na sceni, v komunikaciji z mnenjskimi voditelji itd. Ena od strategij je bila namreč obiskovanje gejevskih barov, kjer so zbrali najbolj popularne posameznike in jih rekrutirali v zagovornike oziroma izobraževalce varnih spolnih odnosov – v t.i. »gej heroje« (glej Hart 1996).

5.1.4 PREVENTIVA IN SEKSUALNA KOPALIŠČA (BATHHOUSES)

Eden od zgodnejših posegov proti širjenju virusa HIV je bilo zaprtje seksualnih kopališč (bathhouses), da bi tako ustavili »nevaren« seks med gejevskimi moškimi. Sodišča so ali dovolila zaprtje, da bi ustavila epidemijo, ali pa dovolila drugim, da nadzirajo spolno aktivnost in spodbujajo stranke k varnejšim spolnim odnosom. Zaprtje teh kopališč je v poznih osemdesetih sprožilo obširne polemike. Nekateri borci za pravice homoseksualcev so argumentirali, da zaprtje ne bo zaustavilo epidemije, saj bodo njihovi obiskovalci pač občevali drugje. Pomembno je le, da prevzamejo odgovornost in se pri spolnih odnosih ustrezno zaščitijo (Smith 1996: 122).

---

³¹ To so območja (parki, ulice, javni toaletni prostori) kamor hodijo homoseksualni moški iskat anonimen spolni odnos.

Slika 5.1.4.1: Varen³² seks?

Vir: Majkić 2007.

Intervencije spolnega izobraževanja se kljub raznolikosti ne morejo spopasti s kompleksno dinamiko osebnih razmerji, ki se upirajo prakticiranju varnih spolnih odnosov. Ena najbolj presenetljivih in konsistentnih ugotovitev pri raziskavah o gejevskih moških je pogostost visoko-rizičnega seksa med stalnima partnerjema ali ljubimcema (Hunt v Hart 1996: 88) – v Veliki Britaniji se večina ne-varnega seksa pojavlja v rednih razmerjih in ne v anonimnem priložnostnem seksu (Hart 1996: 96). Kljub temu so originalnost, organizacija in udejanjanje preventive dokaz predanosti vseh sodelujočih: članov družbene skupine, mnenjski voditeljev (opinion leaders) in raziskovalcev. Preprečevanje aidsa v prihodnosti

---

³² »Lahko si natakneš kondom in gumijaste rokavice, lahko celo telo prekriješ z lateksom, a varen boš le če se ne zaljubiš« (Brainy Quote 2007b).

bo vse bolj temeljilo na novih atraktivnih oblikah, pod velikim vplivom množičnih medijev in z ustvarjalno dejavnostjo mladih.

5.2 NEHOMOGENA GEJEVSKA POPULACIJA

Večina govorov o aidsu še vedno vsaj implicitno izhaja iz predpostavke o »rizičnih populacijah« in o homogenosti teh populacij. Statistični podatki o okužbah z virusom HIV oziroma o obolelih za aidsom dokazujejo, da posameznice in posamezniki v populacijah, ki se jih (sporno) označuje kot »rizične«, še zdaleč niso enako ranljive. V ZDA je med na novo okuženimi homoseksualnimi moškimi petkrat več črncev kot belcev. V raziskavi iz leta 1999 je v New Yorku 18 odstotkov mladih črncev, ki priznavajo, da imajo spolne odnose z moškimi, okuženih z virusom HIV, kar je šokantno v primerjavi s 3 odstotki belcev. Letno se bo delež teh infekcij podvojil, saj se v črnski skupnosti veliko ljudi s homoseksualnimi nagnjenji ne prepozna v izrazu »gay«. V gejevski skupnosti uporabljajo za moške, ki se izdajajo za heteroseksualne, a vseeno občujejo z moškimi izraz »downlow« (New York News & Features 2006). Poročilo CDC iz decembra 2004 kaže, da je v 32 državah ZDA med na novo okuženimi z virusom HIV kar 51 odstotkov »afroameričanov«. Ta podatek je še bolj zastrašujoč, ker je v teh državah delež »afroameričanov« med prebivalstvom le 13 odstotkov (Wikipedia 2007c)

Analitiki razlog iščejo v tem, da gejevska identiteta vključuje samo en del moške populacije, ki prakticira seks z moškimi. Kippax (1992) so v Avstraliji ugotovili, da moški z močno gej identiteto v povprečju dosledneje prakticirajo varne spolne odnose in razmišljajo o njem kot moški, ki niso iz scene³³ oziroma tisti, ki se s sceno ne identificirajo (Hart 1996: 99). Zaradi tega je pogost očitek, da so v zanosu borbe proti predsodkom in epidemiji gejevske organizacije pozabile na raznolikost gejevske populacije. Gejevska identiteta, ki je močan dejavnik v HIV preventivi, se je oblikovala predvsem znotraj belega srednjega razreda, takšne so tudi podobe gejev in lezbijk v medijih, politiki in epidemiologiji, zato se pripadniki drugih skupin v njih težko prepoznavajo in jih

---

³³ Biti na sceni pomeni, da redno obiskuješ gejevske bare in gejevske dogodke.

preventivni programi ne dosežejo (Patton 1996: 130). Zato so se v sodobnih gejevskih preventivnih programih začeli naslavljeni »moške, ki občujejo z moškimi«, saj obstaja veliko homoseksualcev, ki se z gejevsko identiteto in življenjskim stilom ne poistovetijo, ali pa svojo homoseksualnost skrivajo. Vsekakor pa očitek na račun gejevskih organizacij zahteva ključno distanco – temeljni problem širjenja epidemije je namreč odnos države in njenih institucij do aidsa in marginaliziranih skupin. Gejevske organizacije nikakor ne morejo prevzeti glavne odgovornosti za širjenje epidemije aidsa niti med populacijo moških, ki »občujejo z moškimi«, niti med drugimi.

Prav s prelaganjem odgovornosti na gejevske organizacije je povezana še ena dilema. Gre za dejstvo, da so vodilne organizacije v zvezi z aidsom (GHMC, APLA, Whitman-Walter, San Francisco Aids Foundation) ustanovili geji in da so že pred letom 1984 gejevske skupnosti v ZDA vložile veliko truda k promoviranju previdnosti v spolnih odnosih. Te ukrepe so poimenovali »varni« oziroma »varnejši spolni odnosi«. Varni spolni odnosi so bili še en način homoseksualcev, kako se boriti proti represiji, ki so je že od nekdaj deležni. To je utrdilo zvezo med gejevskim spolnim odnosom in deviantnostjo, ki je tokrat dobila podobo ne-varnega: gejevski spolni odnos je sam po sebi ne-varen, medtem ko je heteroseksualno spolno občevanje varno in brez resnejših posledic (Patton 1996: 122).

V populaciji gejevskih moških oziroma »moških, ki občujejo z moškimi«, je aids ustvaril še en rez - prepad med HIV+ in HIV-. HIV status je pomemben dejavnik pri izboru potencialnih ljubimcev, kar ponazorimo z vsebino oglasov pri osebnih stikih v LGBT publikacijah, kjer nekateri specifično iščejo osebe z določenim HIV statusom. Na politični ravni pa del gejevske populacije problematizira dejstvo, da se gejevske organizacije osredotočajo le na boj zoper širjenje epidemije aidsa in zoper diskriminacijo okuženih oziroma obolelih – posledica tega naj bi bil zaton gibanja za gejevske pravice, anti-diskriminacijska zakonodaja za ljudi z aidsom pa naj ne bi pomagala gejem, lezbijkam in biseksualcem, katerih obnašanje ni dejavnik širjenja virusa HIV. Po Smithovem mnenju pa takšni argumenti ignorirajo vsenavzočo diskriminacijo, s katero se spopadajo homoseksualci kot skupina tudi zaradi velikega števila gejevskih moških, ki so HIV+ (Smith 1996: 56).

Ko govorimo o razlikah znotraj populacije, ki ji je skupna homoseksualna usmerjenost, ne moremo mimo spola, pa čeprav se ta analiza osredotoča na moške. HIV/aids je namreč združil gejevsko in lezbično skupnost, pozneje pa jo ponovno razdelil. Združil jih je v boju proti širokem napadu desničarskih fundamentalistov, v boju z represivno zakonodajo, diskriminacijo in s povečanim nasiljem v skupnosti (Smith 1996: 56), čeprav je v primerjavi z lezbijkami delež HIV pozitivnih med geji neprimerno višji. Gejevska in lezbična skupnost sta si precej različni, veže pa jih diskriminacija, ki je bila v osemdesetih tesno povezana z aidsom, zato so se združili v boju za svoje osnovne pravice. Zdaj ko je epidemija nekako popustila, se je vrnila stara želja po ločevanju. Ta želja po ekskluzivnosti se kaže tudi v dogodkih kot je npr. izključitev transseksualcev iz lezbičnega festivala »Michigan Womyn's Music« (Goldstein 2005: 97).

5.3 ZAVESTNO TVEGANJE

Epidemija aida je v besednjak povezan s spolnostjo med moškimi prispevala še en izraz: »barebacking«, ki se nanaša na spolne odnose brez kondoma, torej koža na kožo, brez gumijaste pregrade. Za nekatere geje je to izraz najvišje oblike romantične ljubezni in najvišje stopnje zaupanja, drugi ne verjamejo v nevarnost, za tretje je izziv, dejanje obupa, dejanje odpora in upora.

Februarja 1999 je revija Poz objavila članek »Boys who Bareback« o povečanju nezaščitene seksa med gejevskimi moškimi. Velik delež okuženih moških pri spolnih odnosih z že okuženo osebo ne uporablja kondoma, pri tem pa tvegajo ponovno infekcijo z virusom HIV, ki je zelo kompleksen, kar povzroči še večjo oslabitev imunskega sistema.

Nova zdravila in t.i.«morning after» tabletki vzbujajo občutek varnosti, zaradi česar marsikdo ne uporablja kondoma, kar implicitno vzpodbujajo tudi reklame za zdravila proti aidsu, ki prodajajo podobe lepih in zdravih mladeničev, ki – presenetljivo – skoraj vsi radi plezajo po skalah. V gejevski skupnosti se pojavi izraz »aids klon«, ki se nanaša na moške

okužene z virusom HIV, ki veliko časa preživijo v fitnessu in zaradi zdravstvenega stanja tudi na počitnicah, ter si tako zgradijo lepo telo. Aids je postal tržna niša za belce višjega in srednjega razreda.

Leta 2000 je v New Yorku prvič po desetih letih prenos virusa HIV preko homoseksualnega odnosa prevladal nad intravenoznim prenosom. Raziskovalci to povezujejo s tedaj zelo priljubljeno drogo imenovano Tina oziroma »crystal methamphetamine«. Študije so pokazale, da je med 10–20 odstotkov gejev v New Yorku uporabljalo to drogo, ki pači predstave o varni spolnosti, ker poveča seksualni apetit, kar povzroči »latex-free« orgije in grobe analne prakse, ki močneje ranijo tkivo.

Na koncu naj omenim še eno spolno prakso, ki bi si sicer zaslužila dolgo analizo. Gre namreč za zavestno tvegano spolno vedenje, označujeta pa ga izraza »gift giving« (dati HIV nekomu) in »bug chasing« (načrtno iskanje moškega, ki te bo okužil z virusom HIV). Maja 2006 je v Harlemu zaokrožila elektronska pošta s povabilom na zabavo brez kondomov, ki se je zgodila v noči pred 21. pohodom imenovanim »The aids walk« Sporočilo je vsebovalo naslednje pravilo: »Vsakega, ki ga dobimo pri uporabi gunic, bomo odslovili brez povračila denarja!« (New York News & Features 2006) To je le ena izmed mnogih seks-zabav, ki se prirejajo v velikih mestih s pravili »brez oblačil, brez kondomov, brez vprašanj o HIV statusu«. Pojavila se je tudi oblika zabave, ki jo imenujejo Ruska ruleta: seksualna zabava, kjer so tako okuženi kot tudi zdravi geji, pa nihče ne izda svojega HIV statusa (Stine 2000: 245). Znani pa so tudi primeri, ko mladeniči zaradi pogostosti okužbe na sceni hrepenijo po lastni infekciji z virusom HIV, kar ponazarja tudi izjava nekega aktivista: »Ne označite nas kot žrtve aidsa. Aids ni moja slabost, aids je moja moč« (Pozaić 1992: 54).

Ljudje zgublajo strah pred virusom HIV, saj je ta tematika skorajda izginila iz medijskih prostorov, postala je bolezen Afrike, tam nekje daleč. Veliki bum se je končal, mlade se vse redkeje seznanja s preventivo, kar kažejo tudi statistike. Opaža se porast okužb med mladimi geji v starosti med 20 in 25 let, ki niso doživljali smrti svojih partnerjev in prijateljev zaradi aidsa.

5.4 UČINKI TEORIJ ZAROTE

V zvezi z aidsem krožijo številne teorije zarote, med njimi tudi take, ki spodkopavajo preventivne programe. Po eni od teh teorij na bi bila krivec za epidemijo ameriška vlada in farmacevtska industrija. Že leta 1989 je Louis Farrakhan izjavljal, da je vlada ZDA razvila virus HIV, da bi zmanjšala populacijo osrednje Afrike; Leonard Horowitz je vlado poleg aidsa krivil še za virus ebole. Aids naj bi bil umetno proizveden virus, ki naj bi opravil genocid nad marginaliziranimi skupinami: črnici, homoseksualci, narkomani, prostitutkami in revnimi (Stine 2000: 45).

Druga skupina teorij zarote je širila prepričanje, da virus HIV sploh ne povzroča bolezni in da gre za potegavščino farmacevtske industrije, ki na račun panike ustvarja velikanske dobičke. Tako si je 28. oktobra 1993 dr. Robert Willner na tiskovni konferenci v Severni Karolini v prst zabodel iglo, na kateri je bila kri moškega, okuženega z virusom HIV, in s tem želel dokazati, da HIV ne povzroči nobene bolezni. Umrli je aprila 1995, domnevno zaradi srčnega napada. Peter Duesberg (biolog na Univerzi Berkley v Kaliforniji) je prepričan, da virus HIV ne povzroči bolezni aids, o čemer je leta 1996 tudi javno govoril. Prepričan je, da aids povzroča zdravilo AZT - kljub dokazom, da AZT dejansko zmanjša možnost prenosa virusa HIV z matere na otroka (s 25 odstotkov na 8) (Stine 2000: 43). To je resno ogrozilo ljudi, ki so mu verjeli in zdravilo prenehali jemati. Oktobra 1996 je voditelj pogovorne radijske oddaje na najbolj priljubljeni haitijski radijski postaji v Južni Floridi razglasil, da je aids le mit, in skušal prepričati poslušalce, ki so okuženi z virusom HIV, naj zavrnejo zdravljenja in prenehajo uživati predpisana zdravila. Po njegovem mnenju in mnenju še dveh akademskih gostov, so tudi kondomi odveč. HIV naj bi si izmislile farmacevtske družbe, ki zdaj služijo na njegov račun. Veliko Haitijcev je tej teoriji verjelo (Stine 2000: 44).

5.5 AIDS IN HOMOSEKSUALNOST V SLOVENIJI

V Sloveniji so na epidemijo najprej reagirale institucije javnega zdravstva. Tudi pri nas so približno polovico primerov okužbe predstavljali homoseksualci (do konca 1995 je bilo v Sloveniji prijavljenih 109 primerov okužbe ali že obolenja, od tega je šlo v 53 primerih za homoseksualen prenos).

Razvoj epidemije aidsa oziroma okužbe s HIV v Sloveniji spremljamo že od leta 1986 z rednim zbiranjem, analiziranjem in interpretiranjem prijav ugotovljenih bolnikov z aidsom in okuženih z virusom HIV ter prijavljenih smrtnih primerov zaradi aidsa glede na demografske, vedenjske in geografske značilnosti. Leta 1996 je bila pri Ministrstvu za zdravstvo imenovana multidisciplinarna Komisija za aids, ki sodeluje pri načrtovanju, izvajanju, spremljanju in ocenjevanju programa, zagotavlja strokovno vodenje programa, vpeljuje in redno preverja usmeritve in doktrino, predlaga prednostni red za različne aktivnosti in pomaga pri zbiranju sredstev (Piškur–Kosmač in Klavs 1997: 2). Med dosežke programa se štejejo kakovostna klinična oskrba okuženih s HIV in bolnikov z aidsom, kakovostna laboratorijska diagnostika, oskrba z varno krvjo in krvnimi pripravki, dostopnost prostovoljnega, zaupnega in anonimnega testiranja ter svetovanja in cenovno učinkovito epidemiološko spremljanje. Izpeljanih je bilo tudi več akcij za zmanjševanje škode med intravenoznimi uživalci drog. Nekatere prizadete skupine, npr. homoseksualci, pa so se že zgodaj same odzvale z akcijami za promocijo varnega spolnega vedenja. Dober primer je društvo DIH (Društvo za integracijo homoseksualnosti), ki ob vstopu na gejevske zabave v K4 ponujajo brezplačni paketek z lubrikantom in kondomom. Pa vendar med na novo prijavljenimi primeri okuženih z virusom HIV v Sloveniji še vedno prevladujejo homoseksualci.

6. ZAKLJUČEK

Aids je postal del gejevske ikonografije. Lahko ga postavimo ob bok najbolj arhetipski ameriški gejevski ikoni Judy Garland, katere smrt naj bi bila tudi eden izmed povodov za Stonewallski upor. Naznanil je mračno obdobje osemdesetih in zasenčil dekadentno disko kulturo, ki se je odvijala desetletje poprej.

Začetki epidemije so pretresli predvsem gejevski svet, saj so bili prvi prijavljeni primeri (ki jih omenja tudi CDC) ravno v njihovi skupnosti. Ker pa je takratna vlada v ZDA težila k konzervativni krščanski misli, se za to »neznano bolezen«, ki so jo na začetku imenovali kar GRID, nihče ni zmenil. Prve omembe aidsa so se pojavile v medicinskem in popularnem tisku leta 1981, predsednik Reagan pa se je tej tematiki spretno izogibal in javno spregovoril o epidemiji leta 1987, ko je v ZDA zaradi aidsa umrlo že okoli 27.900 ljudi. Aids se je v tistem času širil tako hitro, ker mediji in politiki niso opozarjali na njegove nevarnosti, saj je šlo za problem diskurza (potrebno bi bilo govoriti o spolnih odnosih in o homoseksualnosti). Dovolili so, da se bolezen širi med homoseksualci, ko pa je začela napadati heteroseksualne ljudi so zagnali moralno paniko. Takrat je namreč aids prišel prav konzervativnim politikom, saj so lahko znova obsojali homoseksualnost, čeprav ni bila več priznana kot duševna motnja. Mediji so na začetku osemdesetih aidsu namenili minimalno pozornost, število člankov je naraslo le ob pojavu novih »nedolžnih žrtev« kot so dojenčki, hemofiliki ali žene biseksualnih moških, ki te bolezni niso staknile po »svoji krivdi«. Tu lahko potrdim svojo prvo tezo, da so medijske podobe po pojavu aidsa homoseksualce zreducirale na žrtev in na krivca. Namreč pri vsakem poročanju o aidsu, tudi v primeru okuženih otrok, so mediji omenjali homoseksualce kot začetnike epidemije. Še bolj pa so izpostavili izraz »nedolžne žrtve«, ki je bil namenjen tistim, ki niso homoseksualni. Tudi potem ko so homoseksualci predstavljali le 30 odstotkov okuženih z virusom HIV, so mediji še vedno izpostavljali le to skupino kot najbolj »rizično«, tako v filmih kot tudi na televiziji in v tisku, kar je dajalo vtis, da se ostalim ljudem to ne more zgoditi. Vseeno pa so ti homoseksualni liki vzbudili sočustvovanje pri gledalcih, predvsem

v devetdesetih ko je svet spoznal npr. Paula Wyneea in Pedra Zamoro (oba sta bila geja, ki sta obolevala za aidsom), ki sta s svojo odprtostjo in sproščenostjo očarala gledalce po celem svetu.

Veliko gejevskih moških je v začetnem zmedenem času epidemije spremenilo svoje seksualne prakse in sčasoma so nad temi spremembami prevladale spremembe v strukturi in etiki gejevske skupnosti. Izguba prijateljev, krivda preživelih, stres pri soočanju z zdravstveno krizo in politične spletko pri priznavanju gejevske skupnosti, kot dela celotnega sistema so za trenutek povzročile izgubo gejevske identitete. Prostori kjer so se včasih zadrževali (bari, parki, seksualna kopališča, pornografski kino) so naenkrat postali nevarni (glej Patton 1996: 123). A vendarle se je gejevska skupnost uprla kugi, ki je pobijala njihove predstavnike in tako so že na začetku osemdesetih nastale organizacije kot so GMHC in ACT UP, ki so danes spoštovane kot vrhunec aids aktivizma in storitvenih dejavnosti za aids, ne samo za homoseksualce, ampak za vse obolele. Zbirajo denar na prireditvah kot je recimo tradicionalni »Aids Walk« na katerem so recimo letos zbrali 6.8 milijona dolarjev. Ves ta denar je vložen v oskrbo ljudi z aidsom, v raziskave za odkritje zdravila, in v preventivne programe. Namreč gejevske organizacije so začele z opozarjanjem na »varnejši« spolni odnos, medtem ko je takratna vlada vzpodbujala abstinenco. Kondom se začne omenjati šele po letu 1985, pa še to ne pogosto, saj je potrebno nakazati kako se ga natakne na penis, kar pa ni sovpadalo v diskurz o seksu v tistem času.

Torej lahko potrdim tudi drugo tezo, da je aids vzpodbudil mobilizacijo gejevske kulture, saj se je v kriznem času epidemije, ta skupnost prestrukturirale in osredotočila na aids aktivizem, ter dosegla uspehe na tem področju, ki so bili v pomoč vsem obolelim (ne le gejem), ter tako družbi dokazala, da se geji ne vrtijo le okoli mode, seksa in blišča. Aids je tudi prisilno odprl »vrata omare« (coming out of the closet) in sam po sebi opravljal »outing«. Geji so se začeli bolj izpostavljati in razkrilo se je kar nekaj javnih oseb, tako da homoseksualnost ljudem ni bila več tuja.

Dejstvo je, da aids vzbuja strah. Postal je arhetip vseh pogubnih bolezni, ki so močno vznemirile človeštvo skozi zgodovino. »Iz študij o gejevskih in biseksualnih moških v ZDA, Evropi in Avstraliji je ugotovljeno, da je bil konec osemdesetih opravljen velik korak k sprejemanju varnih spolnih odnosov v tej skupnosti« (Hart 1996: 87). Presenetljivo je, da konzervativci in cerkev še vedno stavijo na abstinenco. Zelo optimistično v času ko medije preplavljajo seksualne podobe, ki napovedujejo trende mladine. Torej lahko gledamo seks na internetu, kupujemo oblačila v katerih bomo seksi in se prepričujemo, da najstniki ne bodo seksali, odprte komunikacije o preventivi širjenja virusa HIV pa nekako nismo zmožni. Moramo se zavedati, da to ni bolezen homoseksualcev ali heteroseksualcev, je bolezen proti kateri se moramo boriti vsi, pa naj bo to z vzdržnostjo, s kondomom, s čistimi iglami ali pa z odkritjem zdravila.

LITERATURA

Alwood, Edward (1996): *Straight news: gays, lesbians and the news media*. New York: Columbia University Press.

Bedi, Rahul (2007): *Indians use condoms as toys*. Dostopno na <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2007/06/30/wcondom130.xml> (3. avgust 2007).

Brainy Quote (2007a): *Jerry Falwell Quotes*. Dostopno na http://www.brainyquote.com/quotes/authors/j/jerry_falwell.html (25. september 2007).

Brainy Quote (2007b): *Kerry Thornley Quotes*. Dostopno na www.brainyquote.com/quotes/authors/k/kerry_thornley.html (1. september 2007).

Bronski, Michael (2003): *The Truth About Reagan and Aids*. Dostopno na <http://zmagite.zmag.org/Jan2004/bronski0104.html> (4. april 2007).

Burkhalter, Holly (2004): *The politics of Aids: Engaging Conservative Activists*. Dostopno na <http://www.foreignaffairs.org/20040101facomment83102/holly-burkhalter/the-politics-of-aids-engaging-conservative-activists.html> (5. junij 2007).

Butler, Jeremy G. (1994): *Television: critical methods and applications*. Belmont (California) : Wadsworth Publishing Company.

Doka, Kenneth J. (1997): *Aids, fear and society*. Washington: Taylor and Francis.

Egan, John (2000): *Interdictions & Benedictions—AIDS Prevention Discourses in Vancouver Canada*. Dostopno na <http://www.edst.educ.ubc.ca/aerc/2000/eganj1-web.htm> (20. avgust 2007).

Fumento, Michael (1988): *The Conservative Movement and The tragedy of Aids*. Dostopno na <http://www.fumento.com/bigaids.html> (19. avgust.2007).

Fumento, Michael (1998): *Aids Still Our PC Disease*. Dostopno na <http://www.fumento.com/disease/aids2004.html> (17. avgust 2007).

Gerard, Gene.C.(2005): *Conservative Ideology Hinders U:S: Aids Policy*. Dostopno na <http://www.dissidentvoice.org/July05/Gerard0728.htm> (19. avgust 2007).

Goffman, Erving (1963/1981): *Stigma. Notes on the Managment of Spoiled Identity*, New Jersey: Pelican Books.

Goldstein, Richard (2005): *Homo konzerve : liberalna družba in gejevska desnica*. Ljubljana:Škuc.

Gill, Peter (2006): *Body count: how they turned Aids into a catastrophe*. London: Profile Books.

Hall, William Eiller (1998): *Television programing*. Dostopno na <http://www.thebody.com/content/art/art14041.html> (15. avgust 2007).

Hart, Graham (1996): Gay Community oriented approaches to safer sex.V Tim Rhodes (ur): *Aids, drugs and prevention: perspectives on indiviual and community action*, 86–103. London, New York: Routledge.

Hartl, John (2006): *How Hollywood portrayed Aids*. Dostopno na <http://www.msnbc.msn.com/id/12856549/> (5. avgust 2007).

Harty, Kevin J. (1998): *Film*. Dostopno na <http://www.thebody.com/content/art14020.html>' (19. april 2007).

Huffstuter, P.J. (2003): *Adult Film Industry: See no Evil*. Dostopno na <http://www.thebody.com/content/art28971.html> (29. maj 2007).

King, Mark (1998): *The Marketing of Aids*. Dostopno na <http://www.thebody.com/content/art6912.html> (30. maj 2007).

Kuhar, Roman (2003): *Medijske podobe homoseksualnosti*. Ljubljana: Mirovni Inštitut.

Majkić, Damjan (2007): *Dokumentacija slikovnega gradiva, lastni arhiv*. Ljubljana.

New York News & Features (2006): *AIDS in New York: A Biography*. Dostopno na <http://nymag.com/news/features/17158/> (4. maj 2007).

Nixon, Rob (2004): *Getting the Media's Attention*. Dostopno na <http://www.thebody.com/content/art32298.html> (3. avgust 2007).

Palahniuk, Chuck (1997): *Fight Club*. London: Vintage.

Patton, Cindy (1996): Save sex/save lives: evolving modes of activism. V Tim Rhodes (ur.): *Aids, drugs and prevention: perspectives on individual and community action*, 118–132. London, New York: Routledge.

Piškur–Kosmač, Dunja in Klavs, Irena (1997): Soočanje z aidsom v Sloveniji – nacionalni program za preprečevanje in obvladovanje aidsa. V Janez Tomažič in Ludvik Vidmar (ur.): *I. klinični simpozij o aidsu*, 1–5. Ljubljana: Medicinski razgledi.

Plummer, Ken (1995): Izrekanje imena – uvedba lezbičnih in gejevskih študij. V Andrej Lukšič (ur.): *Gejevske in lezbične študije*, 15–44. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.

Pozaić, Valentin (1992): *Aids: činjenice – zavaravanja – nade*. Zagreb: FTI Centar za bioetiku.

Quoteworld (2007): *Tom Hanks*. Dostopno na http://www.quoteworld.org/authors/tom_hanks (25. september 2007).

Rimmerman, Craig, A.(1998). *Presidency, U.S.* Dostopno na <http://www.thebody.com/content/art14034.html> (5. avgust 2007).

Salyer, David (1999):*Getting it straight: HIV as a gay disease is a myth that refuses to die*. Dostopno na <http://www.thebody.com/content/art32330.html> (28. maj 2007).

Salyer, David (2000): *Prevention in the 21st century*. Dostopno na <http://www.thebody.com/content/art32478.html> (29. maj 2007).

Salyer,David (2001):*A look back in the History of aids*. Dostopno na <http://www.thebody.com/content/whatis/art32382.html> (3. junij 2007).

Smith, James Monroe (1996): *Aids and society*. New Jersey: Prentice Hall.

Soruz, Moran (1995): Svetovanje – AIDS. V Andrej Lukšič (ur.): *Gejevske in lezbične študije*, 207–227. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.

Stine, Gerald J. (2000): *Aids Update 2000*. New Jersey: Prentice Hall.

Špeh Nives (2006): *Aids v slovenskih tiskanih medijih*. Ljubljana: Filozofska Fakulteta.

The Quotations Page (2007): *Mahatma Gandhi*. Dostopno na <http://www.quotationspage.com/quote/1273.html> (25. september 2007).

Velikonja, Nataša (1995): Homoseksualnost in politika. V Andrej Lukšič (ur.): *Gejevske in lezbične študije*, 75–88. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.

Watney, Simon (1997): *Policing desire: pornography, AIDS and the media*. London: Cassell.

Weniger, Bruce G. in Berkley, Seth (1996): The Evolving HIV/AIDS Epidemic. V Jonathan Mann in Daniel Tarantola (ur.): *Aids in the World 2*, 153–184. New York: Oxford University Press.

Wikipedia, the free encyclopedia (2007a): *Condom*. Dostopno na <http://en.wikipedia.org/wiki/Condom> (3. julij 2007).

Wikipedia, the free encyclopedia (2007b): *Gay Men's Health Crisis*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Gay_Men's_Health_Crisis (13. maj 2007).

Wikipedia, the free encyclopedia (2007c): *GLAAD*. Dostopno na <http://en.wikipedia.org/wiki/GLAAD> (1. junij 2007).

Wikipedia, the free encyclopedia (2007d): *Larry Kramer*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Larry_Kramer (12. maj 2007).

Wikipedia, the free encyclopedia (2007e): *Legionnaires*. Dostopno na <http://en.wikipedia.org/wiki/Legionnaires> (12. maj 2007).

Wikipedia, the free encyclopedia (2007f): *Pornographic film*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Pornographic_film (15. junij 2007).

Wikipedia, the free encyclopedia (2007g): *Pornography by region*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography_by_region (20. april 2007).

Wikipedia, the free encyclopedia (2007h): *Stonewall riots*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Stonewall_riots (25. avgust 2007).

Wikipedia, the free encyclopedia (2007i): *Wilson Mizner*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Wilson_Mizner (25. avgust 2007).

Wikipedija, prosta enciklopedija (2007): *AIDS*. Dostopno na <http://sl.wikipedia.org/wiki/AIDS> (3. april 2007).